
TILITOIMISTO MAATILATALOUDEN HARJOITTAJIEN TALOUSSEURANNAN APUNA

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Liiketalouden koulutusohjelma

Visamäki, syksy 2012

Miia Röytiö

VISAMÄKI

Liiketalouden koulutusohjelma

Laskentatoimi

Tekijä

Miia Röytiö

Vuosi 2012

Työn nimi

Tilitoimisto maatilatalouden harjoittajien talousseurannan apuna

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten tilitoimisto voi auttaa maatilatalouden harjoittajia heidän toimintansa talousseurannassa. Talousseuranta kuuluu tärkeänä osana yrityksen toiminnan johtamiseen, mutta se vaatii taitoa lukea tilinpäätöstä ja osaamista olennaisten tunnuslukujen määrittämiseksi. Pienyrittäjillä on harvoin riittävää liiketaloudellista osaamista, joten asiakkaiden parhaaksi toimivasta tilitoimistosta voi olla hyötyä.

Työ koostuu teoriaosasta ja empiriaosuudesta. Teoriaosassa on käsitelty kirjanpidon ja tilinpäätöksen tekemiseen liittyviä asioita. Lisäksi työssä on perehdytty erilaisiin talouden tunnuslukuihin, joiden avulla mitataan kannattavuutta, maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta. Teoriaosuuden aineistona on käytetty aihetta käsittelevää kirjallisuutta ja Internet-sivustoja. Työn empiriaosuudessa on teorian pohjalta laadittu Excel-taulukkolaskentaohjelmaan oikaistu tuloslaskelma ja tase sekä syötetty ohjelmaan tärkeimpien tunnuslukujen kaavat. Tehtyä pohjaa voidaan hyödyntää jatkossa yritysten talousseurannassa. Työssä on myös laskettu tunnuslukuja kolmelle maatilataloudelle, joiden päätuotantosuuntana on maidontuotanto.

Maatilatalouksien tilinpäätösten tekeminen ajoittuu tammikuun lopusta helmikuun loppuun. Ajanjakso on lyhyt maatilatalouksien määrään nähden, minkä vuoksi tilinpäätösvaiheessa ei ole mahdollista tehdä oikaistua tulos- ja taselaskelmaa. Maatilataloudet haluavat kuitenkin tietää miltä heidän toimintansa tilanne näyttää. Jotta tarvittavaa talousseurantaa voidaan tehdä, sen pitää olla nopeasti laskettavissa jo olemassa olevan materiaalin pohjalta. Maatilatalouden verolomake soveltuu tähän hyvin. Verolomakkeesta saatavien tietojen perusteella on mahdollista laskea talousseurantaa varten jo useita tunnuslukuja luotettavasti, mutta ennen kaikkea nopeasti.

Avainsanat Kannattavuus, pienyrittäjä, tilinpäätös, tilitoimisto, tunnusluvut

Sivut

40 s. + liitteet 12 s.

VISAMÄKI

Degree Programme in Business Economics

Accounting

Author

Miia Röytiö

Year 2012

Subject of Bachelor's thesis

Accounting firm to help farming entrepreneurs
in their financial monitoring

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to find out how an accounting firm can help farming entrepreneurs in monitoring their financial activities. Financial monitoring is an important part of managing the firm, but it takes a skill to read the financial statements and the expertise essential to determine the key figures. Small-scale entrepreneurs rarely have sufficient financial knowledge, so an accounting firm functioning for the customers' best interests can be useful.

The study consists of the theoretical and empirical parts. The theoretical part deals with the accounting issues and the conclusion of the financial statements. The study also discusses a variety of financial indicators, to measure profitability, liquidity and solvency. The theory materials contain trade literature and Internet sites. The empirical part is based on the theory application of an Excel-program, where the adjusted income statement, balance sheet and key financial formulas are fed. The application can be used in the future for corporate financial monitoring. The study also includes calculations of key figures for three farming entrepreneurs, whose main line of production is milk.

In the farming sector the financial statements are drawn from the end of January to the end of February. The period is short in relation to the number of farmers because of which the accounting phase does not allow to make the adjusted income statement and balance sheet. However, farmers want to know what their financial situation looks like. In order to do the necessary financial monitoring, it must be computable from the existing materials quickly. For farm use the tax form is suitable for this as well. On the basis of the information on the tax form, it is possible to calculate the financial monitoring of several parameters reliably, but above all, fast.

Keywords Profitability, small-scale entrepreneur, financial statements, accounting firm, key figures

Pages 40 p. + appendices 12 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Työn taustaa	1
1.2	Työn tavoitteet ja toimeksiantaja	1
1.3	Työn rakenne ja rajausta	2
2	PIENYRITTÄJÄN KIRJANPITO JA TILINPÄÄTÖS.....	4
2.1	Kirjanpidon perusteet	4
2.2	Tilinpäätöksen sisältö.....	6
2.3	Tuloslaskelman rakenne.....	7
2.4	Taseen rakenne.....	9
2.5	Tilinpäätöksen oikaisemisen tavoitteet	11
3	TILINPÄÄTÖKSESTÄ PIENYRITTÄJÄN TALOUTTA KOSKEVIIN PÄÄTELMIIN.....	13
3.1	Tunnuslukujen luokittelu.....	13
3.2	Kannattavuus	13
3.3	Maksuvalmius	17
3.4	Vakavaraisuus	21
3.5	Tunnuslukujen tulkinta.....	23
4	MAATILATALOUDEN TALOUSSEURANTA.....	25
4.1	Maatilatalous toimialana	25
4.2	Maatilatalouden tuloslaskelman ja taseen oikaiseminen.....	26
4.3	Maatilatalouden tunnuslukuja	28
4.4	Johtopäätökset	35
5	YHTEENVETO	38
	LÄHTEET	39

Liite 1	Maatilatalouden tililuettelo
Liite 2	Kausiveroilmoitus
Liite 3	Maatalouden veroilmoitus
Liite 4	Maataloustukialueet
Liite 5	Maatilatalouksien oikaistut tuloslaskelmat
Liite 6	Maatilatalouksien oikaistut taseelaskelmat
Liite 7	Lasketut tunnusluvut
Liite 8	Lainaan tarvittava rahamäärä

1 JOHDANTO

1.1 Työn taustaa

Suomessa toimi vuonna 2010 lähes 319 000 yritystä, joista 99,1 prosenttia oli alle 50 henkilöä työllistäviä pienyrityksiä (Tilastokeskus 2012). Maatilojen lukumäärä oli 62 767 kappaletta (Matilda-maataloustilastot 2012). Suomen kaltaiselle maaseutuvaltaiselle maalle pienyrittäjyys on ollut perinteisesti tärkeä osa kansantaloutta, koska palkkatyömahdollisuudet ovat olleet ja ovat edelleenkin rajalliset. Tästä johtuen päätös yrittäjäksi ryhtymisestä syntyykin usein halusta vaikuttaa omaan elämäänsä ja työllistää itsensä (Konsultia 2006).

Yrityksellä ja yrittäjyydellä on useita määritelmiä, mutta niitä kaikkia yhdistää yksi yhteinen ominaisuus, toiminnan täytyy olla taloudellisesti kannattavaa (Haapanen, Heikura & Leino 2004, 51–52). Yhteiskuntarakenteen muutos, kilpailun kiristyminen ja maailmantalouden jatkuva epävarmuus ovat aiheuttaneet sen, että talousseurannasta on muodostunut yhä tärkeämpi osa menestyvää yritystoimintaa. Pienyrittäjät ovat oman alansa ammattilaisia, eikä heillä useinkaan ole riittävää talousosaamista tai aikaa paneutua siihen, mistä rahavirrat todellisuudessa muodostuvat.

Yrittäjillä toiminnan laatuun ja kokoon katsomatta on useita taloushallintoon liittyviä lakisääteisiä velvoitteita. Kirjanpitoon ja tilinpäätökseen liittyvien asioiden lisäksi moni pienyrittäjä tarvitsee apua esim. palkanlaskennassa sekä erilaisten kuukausittaisten ja vuosittaisten raporttien antamisessa niin verottajalle kuin vakuutusyhtiöllekin. Pienyrittäjät antavatkin taloushallintoon liittyvät asiat usein tilitoimistojen hoidettavaksi. Tilitoimistot ovat taloushallinnon asiantuntijapalveluita tarjoavia yrityksiä, joiden on toiminnassaan noudatettava voimassaolevaa lainsäädäntöä ja hyvää tilitoimistotapaa (Taloushallintoliitto 2012).

Talousseuranta voi pelkkien tilinpäätöstietojen avulla jäädä vähäiseksi, minkä vuoksi palveleva tilitoimisto tarvitsee tarkempia keinoja asiakasyritysten taloudellisen tilanteen selvittämiseksi. Vain talousseurannan avulla yrittäjä pystyy kehittämään toimintaansa oikeaan suuntaan. Taloudellisen tilanteen ja tulevaisuuden suunnan arviointia tarvitaan erityisesti silloin, kun pienyrittäjä suunnittelee esimerkiksi koneellisia investointeja, toiminnan laajentamista tai pankkilainan ottamista.

1.2 Työn tavoitteet ja toimeksiantaja

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten tilitoimisto voi auttaa pienyrittäjää tämän toiminnan talousseurannassa. Työssä luodaan tilitoimistolle pienyrittäjän tulosseurantaan sopiva Excel-taulukkolaskentasovellus. Sovelluksen avulla voidaan tehdä helposti oikeaistulo- ja taselaskelma sekä määrittellä liiketoiminnan kannalta tärkeimmät tunnusluvut. Erilaiset tunnusluvut ovat keskeinen keino pienyrittäjän taloudellisen tilanteen määrittämiseksi. Valittujen tunnuslukujen pi-

täisi olla yksinkertaisia, helposti ymmärrettäviä ja luotettavia. Niiden pitäisi täydentää toisiaan, jotta niiden avulla voitaisiin nopeasti muodostaa kokonaiskuva yrityksen toiminnasta.

Työssä pyritään etsimään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Miten virallisesta tilinpäätöksestä päästään tulosta ja toimintaa paremmin kuvaaviin talouden tunnuslukuihin?
- Mitkä tekijät vaikuttavat pienyrittäjän toiminnan kannattavuuteen, maksuvalmiuteen ja vakavaraisuuteen?
- Miten tilitoimisto voi aikaisempaa paremmin auttaa pienyrittäjän toimintaan liittyvissä asioissa?

Työn toimeksiantajana on Pohjois-Pohjanmaalla Kärsämäen kunnassa sijaitseva Verosuunnittelu- & Tilitoimisto Esa Piironen. Tilitoimistolla on ollut toimintaa jo vuodesta 1987 kohderyhmänään osakeyhtiöt, yhtymät, ammatinharjoittajat sekä maa- ja metsätilat. Tilitoimisto palvelee asiakkaitaan tehokkaasti, ammattitaitoisesti ja joustavasti ottaen huomioon myös asiakkaiden sidosryhmien tarpeet. Tilitoimiston erikoisosaamisalueeseen kuuluu maatalouksille suunnatut palvelut, kuten yhtiömuodon muutoksien sekä ruokinta- ja viljelysuunnitelmien tekeminen. Tilitoimiston omistaja puolisonsa kanssa työllistävät tällä hetkellä 5 vakituista työntekijää, jonka lisäksi he tarjoavat harjoittelupaikkoja alan opiskelijoille. Tilitoimisto Esa Piironen on erilaisia tilaisuuksia järjestävän ja majoituspalveluja tarjoavan Rauhalan kievari Oy:n aputoiminimi. (Verosuunnittelu- & tilitoimisto Esa Piironen 2012.)

1.3 Työn rakenne ja rajaus

Opinnäytetyö koostuu teoreettisesta viitekehyksestä sekä empiirisestä tutkimusosiosta. Teoreettinen viitekehys rakentuu ulkoiseen laskentatoimeen kuuluvan kirjanpidon ja tilinpäätöksen sekä sisäiseen laskentatoimeen kuuluvien talouden laskelmien tekemiseen liittyvien teorioiden pohjalta. Työn teoriaosuudessa käydään ensin läpi pienyrittäjän kirjanpitoon ja tilinpäätökseen liittyviä asioita. Sen jälkeen teoriaosuudessa perehdytään kannattavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden tunnuslukuihin. Teoriaosuus muodostaa perustan työn empiiriselle osuudelle. Työn empiiriaosuudessa tutkitaan teoreettisen viitekehyksen esiintuomia asioita käytännössä laskemalla talouden tunnuslukuja kolmelle tilitoimiston asiakkaana olevalle maatilatalouden harjoittajalle. Lisäksi luodaan Exceltaulukkolaskentaohjelmaan pohja pienyrittäjän oikaistulle tuloslaskelmalle ja taseelle.

Tutkimusmenetelmäksi tähän soveltuu kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusmenetelmä, koska siinä tieto hankitaan ja aineisto kootaan yleensä luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. Tiedot hankitaan yleensä omin havainnoin, keskusteluin ja mittausvälinein saatavasta tiedosta. Asioiden laajuutta ei määrää tutkiva henkilö, teoria tai hypoteesi vaan itse aineisto. Laadullisen tutkimusmenetelmän laji, tapaustutkimus, sopii tämän työhön parhaiten, koska opinnäytetyössä on tarkoitus tutkia, laskea ja analysoida tunnuslukuja tilinpäätösaineiston pohjalta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara

2009, 164.) Oikeiden yrittäjien tietojen käyttäminen työssä esimerkkinä auttaa havainnollistamaan asioita totuudenmukaisella tavalla.

Työ rajataan käsittelemään vain yhdenkertaisen kirjanpidon piiriin kuuluvia pienyrittäjiä, joita ovat ammatinharjoittajat sekä maatilatalouden harjoittajat. Koska työssä tullaan käyttämään muutamaa toimeksiantajan asiakasyritystä esimerkkeinä talousseurannan havainnollistamisessa, työ rajataan vielä opinnäytetyölle kuuluvan luotettavuuden ja vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi käsittelemään ainoastaan maatilatalouden harjoittajia, joiden päätuotantosuuntana on maidontuotanto.

Opinnäytetyö pohjautuu pääasiassa alan kirjallisuuteen ja toimeksiantajayrityksestä saatavaan pienyrittäjiä koskevaan aineistoon. Yrityksen kirjanpitoon, tilinpäätökseen, kannattavuuteen ja maksuvalmiuteen liittyvää kirjallisuutta on olemassa paljon. Myös aihetta käsitteleviä opinnäytetöitä on tehty useita, mutta niissä yrityksen taloutta on tutkittu pääasiassa osakeyhtiömuotoiselle yritykselle tehdyn tilinpäätösanalyysin avulla. Maatilatalouden harjoittajille tehtyjä vastaavantyyllisiä töitä löytyi ainoastaan kaksi. Niissä tehtiin laskelmia tunnuslukujen avulla maatilatalouden harjoittajalle, mutta töissä ei vertailtu useampaa maatilataloutta keskenään eikä etsitty nopeasti määritettävissä olevia tunnuslukuja. Talousseuranta varten tehtyjä taulukkolaskentasovelluksia oli tehty vain muutamia. Maatilatalouden harjoittajien talousseuranta poikkeaa muista yrityksistä mm. siinä, että osa käytettävistä tunnusluvuista on sellaisia, joita ei käytetä millään muulla toimialalla. Lisäksi maatilatalous on toimialana erilainen, koska sen toiminta on pitkälti maataloustukien varassa. Aihealueeltaan työ on sellainen, että se tarjoaa hyvät ja monipuoliset mahdollisuudet oppia uutta sekä hyödyntää opintojen aikana käsiteltyjä asioita. Tämä työ antaa toimeksiantajana olevalle tilitoimistolle pohjan, jota hyödyntämällä se voi palvella asiakkaitaan entistä paremmin.

2 PIENYRITTÄJÄN KIRJANPITO JA TILINPÄÄTÖS

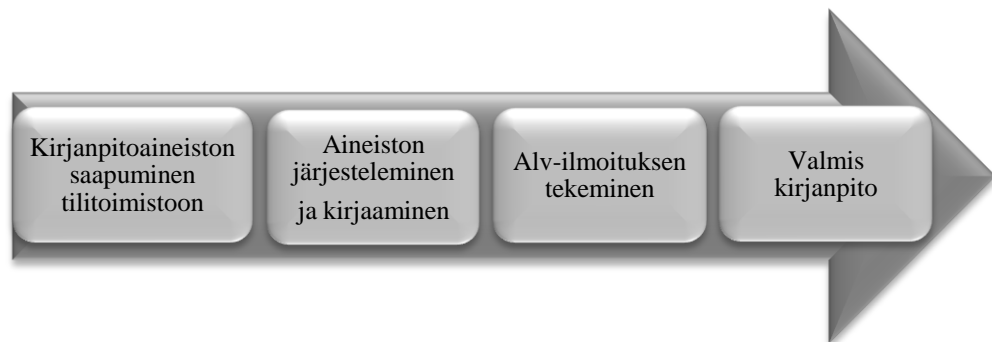
2.1 Kirjanpidon perusteet

Kirjanpidon tekemisen kulmakivenä toimii kirjanpitolaki (KPL 1336/1997) ja sitä täydentää kirjanpitoasetus (KPA 1339/1997). Kirjanpitolaki asettaa rajat: mitä saa tehdä, mitä on pakko tehdä ja mitä juoksevalta kirjanpidolta vaaditaan. Kirjanpito on lakisääteinen velvoite, joka koskee yrityksiä, yhdistyksiä, säätiöitä sekä liikkeen- ja ammatinharjoittajia (KPL 1:1 §). Kirjanpitovelvollisuudella tarkoitetaan sitä, että tilikauden aikana on pidettävä kirjanpitoa ja sen päätteeksi tehtävä tilinpäätös. Tilikausi on normaalisti 12 kuukautta, mutta toimintaa aloittaessa tai lopettaessa tilikausi voi olla lyhyempi tai pidempi, kuitenkin enintään 18 kuukautta. Yhdenkertaista kirjanpitoa pitävän ammatinharjoittajan samoin kuin maatilatalouden harjoittajan tilikausi on aina kalenterivuosi. Kirjanpidon tarkoituksena on:

- selvittää yrityksen tulos
- antaa tietoa veroilmoitusta ja verojen määrittämistä varten
- pitää erillään yrityksen ja yrittäjän menot, tulot ja rahat
- antaa tietoa yritykselle toiminnan suunnittelua ja seurantaa varten. (Lindfors 2011, 11–15; Tomperi 2010, 11–13.)

Kirjanpitolaki edellyttää kahdenkertaista kirjanpitoa, mutta ammatinharjoittajille on annettu mahdollisuus hoitaa kirjanpitonsa yhdenkertaisena, jolloin seurataan vain tuloja ja menoja. Maatilatalouden harjoittajat eivät ole kirjanpitolainsäädännön mukaan kirjanpitovelvollisia, ellei maataloutta harjoiteta yhtiömuodossa. Maatilatalouden harjoittajia koskee sen sijaan muistiinpanovelvollisuus, eli tuloista ja menoista on verotusta varten tehtävä tositteisiin pohjautuvat muistiinpanot. (Lindfors 2011, 11–14; Tomperi 2010, 12.)

Maatilatalouden kirjanpito vaatii tekijältään yleisen kirjanpitotaidon lisäksi toimialan tuntemusta. Tilitoimiston hoidettavaksi annettu maatilatalouden kirjanpito tehdään yhdenkertaisen kirjanpidon tekemiseen suunnatulla atk-ohjelmalla. Tällainen on esimerkiksi Suonentiedon Maatalousneuvosohjelmisto. Kirjanpidon tekemistä voidaan kuvata prosessina, johon kuuluu neljä kuviossa 1 esitettyä osa-aluetta.

Kuvio 1. Kirjanpitoprosessi

Kirjanpitoaineisto toimitetaan tilitoimistoon yleensä henkilökohtaisesti tuomalla tai postin välityksellä yrityksen sijainnista riippuen. Kirjanpidon kirjauksien tulee perustua päivättyihin ja numeroituihin tositteisiin. Tositteille on asetettu tiettyjä sisällöllisiä vaatimuksia, joista säädetään KPL 2:5 §:ssä ja arvonlisäverolaissa (Leppiniemi & Kykkänen 2009, 36). Kassakuitit, myynti- ja ostolaskut sekä pankkitiliotteet ovat esimerkkejä tositteista. (Tomperi 2010, 42.)

Kirjanpidon tapahtumat kirjataan eri kirjanpitotileille sen mukaan, minkälaisesta tapahtumasta on kyse. Yhdenkertaisen kirjanpidon pitäjällä täytyy olla vähintään kaksi tiliä, tulo ja menotili. Meno- ja tulotilien jakaminen useampaan osaan helpottaa arvonlisäveron raportointia, tilinpäätöksen tekemistä ja talouden seuranta. Kirjanpidossa käytettävien tilien (LIITE 1) määrä riippuu yritystoiminnan laajuudesta ja siitä, kuinka tarkka erittely menoista, tuloista ja rahoitustapahtumista halutaan. (Lindfors 2011, 16.)

Tilikauden aikana käytetyistä tileistä on laadittava tililuettelo eli tilikartta. Tilikartta on pyrittävä pitämään samanlaisena vuodesta toiseen, mutta tarvittaessa tilejä voidaan poistaa tai lisätä. Tililuettelossa tilit jaetaan yleensä tase- ja tulostileihin sen mukaan, kumpaan ne tilinpäätöksessä merkitään. Tase- ja tulostilit taas jaotellaan pienempiin osiin eli tileille avataan alatilejä, mikä helpottaa tapahtumien kohdentamista. (KPL 2:2 §.)

Kirjanpidon perusteella tehdään verohallinnolle arvonlisäveroilmoitus (LIITE 2). Arvonlisävero on välillinen vero, joka kannetaan tuotteesta vain kerran. Tuotteita myydessään yritys lisää veron tuotteen myyntihintaan, ja tuotteita ostaessaan taas vähentää ostopensa sisältämän arvonlisäveron verotilityksessään. Maksettava tai palautukseen oikeuttava arvonlisävero muodostuu siis myynneistä suoritettavan ja vähennyskelpoista hankinnoista vähennettävän veron erotuksesta. Maatalataloudessa arvonlisäveroilmoitus tehdään yleensä vain kerran vuodessa. Vuosimenettelyssä ilmoitus on annettava ja arvonlisävero maksettava viimeistään 28. helmikuuta. Mikäli tuottajalla on lisäksi myös muuta arvonlisäveron alaista toimintaa, täytyy arvonlisäveroilmoitus antaa kuukausittain myös maatalataloudesta. Kuukausimenettelyyn voi halutessaan hakeutua myös erikseen, jolloin kausivero ilmoituksen jättö- ja maksupäivä ovat viimeistään raportointikuukautta seuraavan toisen kuukauden 12. päivä. (Lindfors 2011, 69–70.)

Kirjanpitolaki edellyttää, että kirjanpitovelvolliset noudattavat hyvää kirjanpitoa. Siihen kuuluu lainsäädännön ja sitä vastaavien määräyksien lisäksi kirjanpidon yleisten periaatteiden noudattaminen. Kirjanpidon yleisiin periaatteisiin sisältyy kaikki kirjanpitoa koskevat säännöt, käytännöt ja menettelytavat, jotka on yleisesti hyväksytty kunakin ajankohtana. Periaatteet muuttuvat ja kehittyvät ajan mittaan, jonka vuoksi kirjanpitäjälle on tärkeää seurata säännöllisesti verottajan ohjeita, Kirjanpitolautakunnan (KILA) lausuntoja ja korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) päätöksiä. (Tomperi 2009, 7–8.) Kirjanpitoaineistoon kuuluvia tositteita ja liiketapahtumia koskevaa kirjeenvaihtoa on säilytettävä vähintään kuusi vuotta sen vuoden lopusta lukien, jonka aikana tilikausi on päättynyt (Lindfors 2011, 123; KPL 2:10 §).

2.2 Tilinpäätöksen sisältö

Kirjanpitovelvollisen on laadittava tilinpäätös jokaisen tilikauden lopussa. Tilinpäätös johdetaan yrityksen kirjanpidosta ja sen muoto on tarkkaan kirjanpitolaissa määritelty. (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 15) Eri yritysmuodot tekevät tilinpäätöksensä ja antavat veroilmoituksensa eri aikoihin. Tilinpäätöksen tekemiseen on aikaa yhteisöillä neljä kuukautta tilikauden päättymisestä lukien (KPL 3:6 §). Liikkeen- tai ammatinharjoittajilla, avoimilla yhtiöillä ja kommandiittiyhtiöillä se on yleensä huhtikuun alussa. Maatilatalouden harjoittajien tilinpäätöksen tekemiseen ja veroilmoituksen (LIITE 3) jättämiseen on aikaa puolestaan vain kaksi kuukautta: vuoden alusta helmikuun loppuun asti. Lakisääteinen tilinpäätös sisältää tuloslaskelman, taseen, rahoituslaskelman ja liitetiedot. Pieniltä kirjanpitovelvollisilta ei vaadita tilinpäätökseen rahoituslaskelmaa eikä toimintakertomusta, myös taseen, tuloslaskelman sekä liitetietojen esittämisestä on säädetty huojennuksia. Kirjanpitovelvollista pidetään pienenä, jos sillä sekä päättäneellä että sitä edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt enintään yksi seuraavista rajoista:

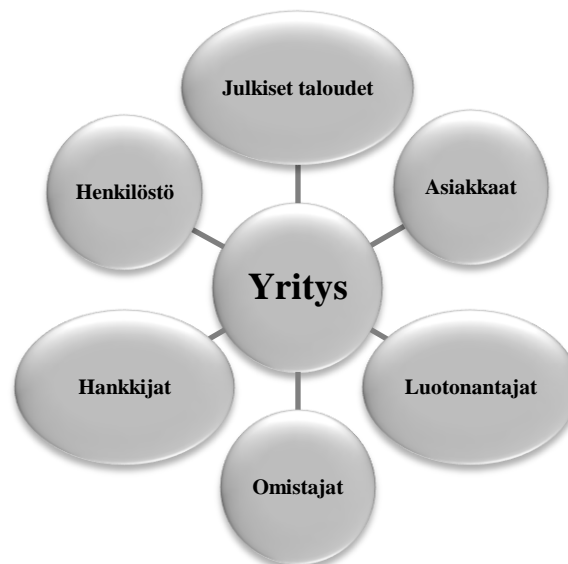
- liikevaihto 7 300 000 €
- taseen loppusumma 3 650 000 €
- palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä. (Salmi 2010, 27; KPL 3:9 §.)

Tilinpäätöksen laatimisen tarkoituksena on antaa oikea ja riittävä kuva yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Tilinpäätös tehdään siten, että kaikki tilikauden aikana käytetyt tilit päätetään tilinpäätöstileille, jotka ovat tulos- ja tasetili. Varat ja velat tulevat tasetilille, tuotot ja kulut tulostilille. (Leppiniemi ym. 2009, 23; Tomperi 2010, 29.) Taseen tehtävänä on kuvata yrityksen tilinpäätöshetken taloudellista asemaa. Tuloslaskelma puolestaan kertoo, miten tilikauden tulos on muodostunut. Taseen ja tuloslaskelman antamaa kuvaa täydennetään liitetiedoilla. Vertailutietoina täyttyy jokaisesta taseen ja tuloslaskelman erästä esittää vastaavat luvut edelliseltä tilikaudelta. (Salmi 2010, 27.)

Tilinpäätöstä laadittaessa tulee noudattaa yleisiä periaatteita, joita ovat jatkuvuus, johdonmukaisuus, sisältöpainotteisuus, varovaisuus, tasejatkuvuus, suoriteperusteisuus ja erillisarvostus. Niiden tarkoituksena on varmistaa tilinpäätöksen luotettavuus ja vertailukelpoisuus. Jatkuvuuden periaatteella tarkoitetaan sitä, että yrityksen toiminnan oletetaan jatkuvan toistaiseksi. Johdonmukaisuuden periaatteen mukaan tilinpäätös on laadittava aina samoja periaatteita noudattaen tilikaudesta toiseen. Se edistää siten eri tilikausien vertailukelpoisuutta. Sisältöpainotteisuuden periaatteen lähtökohtana on, että tilinpäätöstä laadittaessa kiinnitetään huomio liiketapahtuman tosiasialliseen sisältöön, ei niinkään sen oikeudelliseen muotoon. Varovaisuuden periaatteen tarkoituksena on puolestaan turvata yrityksen toiminnan jatkuvuus. Siinä tuloja ja menoja ei saa liioitella, omaisuutta arvostaa liian korkeaksi eikä velkoja liian mataliksi. Tasejatkuvuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, että uuden tilikauden tilinavaus perustuu aina edellisen tilikauden päättäneeseen taseeseen. Korjauksia tai muutoksia ei siis saa tehdä suoraan tilinavaukseen. Tilinpäätös tehdään yleensä suoriteperusteisesti, mutta vähäiset liiketapahtumat ja maatilatalouden har-

joittamista koskevat kirjaukset saadaan tehdä maksuperusteisesti. Suoriteperusteisuudella tarkoitetaan sitä, että tilikaudelle kuuluvat kulut ja tuotot otetaan huomioon riippumatta maksujen suorituspäivistä. Lisäksi tilinpäätöksessä on otettava huomioon erillisarvostamisen periaate. Sen mukaan tulot ja menot tulee esittää tilinpäätöksessä erikseen, ei pelkästään niiden välistä erotusta. Tilinpäätösperiaatteista voidaan poiketa vain erityisestä syystä. (Leppiniemi 2007, 11–31; Leppiniemi ym. 2009, 39–40.)

Tilinpäätös antaa monipuolista tietoa yrityksen taloudellisesta asemasta ja on sen vuoksi hyvä taloudellisen tiedon lähde yrityksen eri sidosryhmille. Tämän päivän tilinpäätösinformaatiosta etsitään vastauksia moneen muuhunkin kysymykseen kuin siihen, mikä on yrityksen tilikauden tulos? Tilinpäätöstä ei laadita enää vain verottajan näkökulmaa ajatellen, vaan sillä pyritään antamaan tietoa yrityksen kaikkien kuviossa 2 esitettyjen sidosryhmien tarpeisiin. Yrityksen luotonantajien on esimerkiksi tarve vakuutua siitä, että yritys toimii asianmukaisesti hoitaessaan rahoittajien ja muiden sidosryhmien yrityksen käyttöön uskomia varoja. (Salmi 2010, 13.)

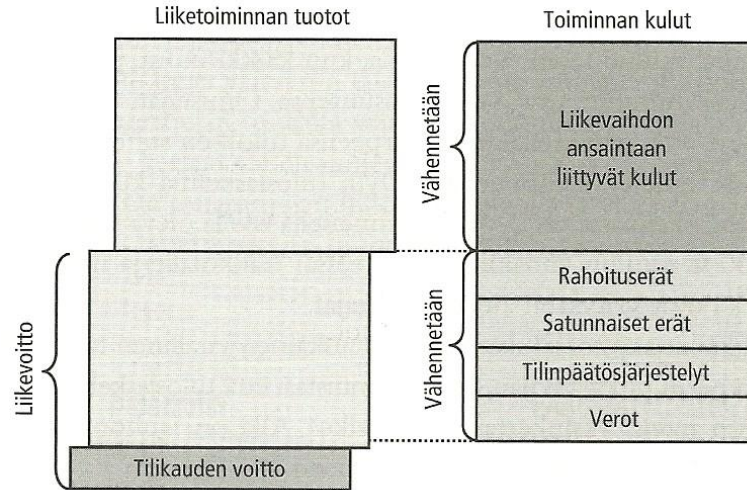
Kuvio 2. Yrityksen sidosryhmät (Tomperi 2010, 7)

Tilinpäätös on valmis, kun pienyrittäjä on allekirjoittanut sen. Tilanteessa, jossa tilinpäätöstä ei pystytäkään jostain syystä laatimaan neljän kuukauden aikarajan kuluessa, voi kirjanpitolautakunnalta hakea jatkoaikaa. Jatkoaikaa ei kuitenkaan ole mahdollista saada kuukautta enempää. Tilinpäätöksen yhteydessä tehtävälle veroilmoitukselle jatkoajan myöntää puolestaan verottaja. (Lindfors 2011, 94.) Verottaja ei kuitenkaan myönnä jatkoaikaa kuin erityisestä syystä, eikä kiireeseen vetoaminen ole sellainen. Veroilmoituksen jättämisestä myöhässä seuraa yleensä veronkorotus. (Verohallinto 2012.)

2.3 Tuloslaskelman rakenne

Tuloslaskelman tehtävänä on kuvata tilikauden tuloksen muodostumista (KPL 3:1 §). Tuloslaskelma on tilikauden mittainen laskelma liiketoiminnan tuloista ja menoista. Sen rakenne on esitetty kuviossa 3 ja se on pää-

sääntöisesti samanlainen kaikille liiketoimintaa harjoittaville yrityksille. Tuloslaskelman tekemistä varten kirjanpitoasetuksessa on säädetty useita vaihtoehtoisia tuloslaskelmakaavoja. Eri liikekaavavaihtoehtoista käytettyin on kululajikohtainen tuloslaskelmakaava. Kaavat perustuvat Euroopan yhteisöjen tilinpäätösdirektiiviin. (Leppiniemi ym. 2009, 49–51.)

Kuvio 3. Tuloslaskelman rakenne (Salmi 2010, 33)

Tuloslaskelma on rakenteeltaan yksinkertaisesti vähennyslaskelma, joka on rakennettu siten, että se näyttää vaihe vaiheelta tilikauden tuloksen. Tuloslaskelma alkaa aina liiketoiminnalla ansaituilla tuotoilla eli liikevaihdolla, josta vähennetään tuottojen ansaintaan suoraan liittyvät liiketoiminnan kulut tietyssä järjestyksessä. Tämän jälkeen tuotoista jäljellä olevaa osaa kutsutaan liikevoitoksi tai -tappioksi. Se on yrityksen kannattavuuden peruskivi ja yksi tärkeimmistä tunnusluvuista. (Salmi 2010, 32.)

Liikevoiton tai -tappion jälkeen tuloslaskelmassa esitetään muut tuotto- ja kuluerät, jotka eivät suoraan liity liiketoiminnasta saatuihin tuottoihin. Niitä ovat mm. rahoitustoiminnan erät, satunnaiset erät, tilinpäätösjärjestelyt ja verot. Tilinpäätösjärjestelyillä tilinpäätöksen tekijän on mahdollista vaikuttaa tilikauden verotettavaan tulokseen joko suurentamalla tai pienentämällä sitä verolakien sallimia keinoja käyttäen. Niitä ovat vapaaehtoiset varaukset ja poistoerot. Vapaaehtoisia varauksia tekemällä verotettavaa tuloa voidaan siirtää lähitulevaisuuteen tai vastaavasti tällaisia varauksia voidaan purkaa tilikauden verotettavaan tuloon. Poistoerot ovat verotuksessa hyväksytyn poiston ja suunnitelman mukaisen poiston välisiä eroja. Tuloslaskelman viimeisellä rivillä esitetään tilikauden voitto tai tappio. Se on virallinen tulos, josta näkee, mitä tilikauden toiminnasta jää omistajille jaettavaksi tai sijoitettavaksi liiketoimintaan. (Salmi 2010, 33–34.)

Tuloslaskelman osoittamalla tuloksella on monta merkitystä. Se kuvastaa yritystoiminnan kannattavuutta ja kertoo, mitä yrityksen rahaprosessissa on tapahtunut tilikauden aikana, mutta ei sen varsinaisia rahavirtoja. Tuloslaskelman antama tulos lisää tai pienentää taseen oman pääoman määrää. Tuloslaskelmalle halutaan saada yleensä vertailupohjaa edellisen vuoden lukemista. Mikäli poikkeamat ovat suuria, niihin kannattaa kiinnittää huomiota, koska ne saattavat johtua kirjausvaiheessa sattuneista virheistä

(Lindfors 2010, 91). Vaikka tuloslaskelma antaa historiallista tietoa siitä, miten yrityksellä on mennyt ja miten sen tulos on rakentunut, voi siitä kuitenkin tehdä päätelmiä yrityksen tulevasta suorituskyvystä. Uuden tilikauden alkaessa tuloslaskelman kaikki luvut lähtevät aina nolasta. (Salmi 2006, 30–31.)

2.4 Taseen rakenne

Taseen tehtävänä on antaa tietoa yrityksen varoista, veloista ja omasta pääomasta. Se kuvaa yrityksen taloudellista asemaa jollakin tietyllä hetkellä. Tilinpäätöstä tehtäessä se on luonnollisesti tilikauden viimeinen päivä eli tilinpäätöspäivä. Vaikka tilikauden pituus voi toimintaa aloittaessa ja lopettaessa olla normaalia 12 kuukautta lyhyempi tai pidempi, sillä ei ole vaikutusta taseen erien määrään, niin kuin tuloslaskelmassa. (Salmi 2010, 35; Seppänen 2011, 44.)

Kirjanpitoasetus antaa vain yhdenlaisen tasekaavan. Ainoastaan pienet kirjanpitovelvolliset saavat käyttää niin sanottua lyhennettyä tasetta (KPA 1:7 §). Tase on rakenteeltaan kuviossa 4 esitetyn kaltainen kaksipuolinen asetelma, jonka vastaavaa-puolella esitetään kirjanpitovelvollisen varat eli aktiivat ja vastattavaa-puolella oma ja vieras pääoma eli passiivat määrätyssä järjestyksessä. Vastaavaa ja vastattavaa termit voidaan määrittää esimerkiksi siten, että vastattavaa termillä tarkoitetaan pääomia, joista yritys joutuu vastaamaan lainanantajille tai omistajille. Vastaavaa termillä tarkoitetaan puolestaan sitä varallisuutta, jolla yritys vastaa pääoman asettamista velvoitteista. Vastattavaa- ja vastaavaa-puolen täytyy mennä taseessa aina tasan eli kummankin puolen on oltava yhtä suuret. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki yrityksen käytössä olevat varat ovat jollakin tavalla myös rahoitettu. (Salmi 2010, 35; Salmi & Rekola-Nieminen 2004, 20; Yritystutkimus ry. 2011, 27.)

OMAIUUUS vastaavat, aktiivat	PÄÄOMAT vastattavat, passiivat
<p>PYSYVÄT VASTAAVAT (pitkäaikaiset varat)</p> <ul style="list-style-type: none"> – aineettomat hyödykkeet – aineelliset hyödykkeet – sijoitukset 	<p>OMA PÄÄOMA</p> <ul style="list-style-type: none"> – sidottu oma pääoma – kertyneet voittovarot – kertyneet tilinpäätösjärjestelyt
<p>VAIHTUVAT VASTAAVAT (lyhytaikaiset varat)</p> <ul style="list-style-type: none"> – vaihto-omaisuus – saamiset – rahavarat 	<p>VIERAS PÄÄOMA</p> <ul style="list-style-type: none"> – Pitkäaikainen vieras pääoma – jvk- ja velkakirjalainat – Lyhytaikainen vieras pääoma – lyhennysosuus – muu korollinen velka – Prosessivelka

Kuvio 4. Taseen rakenne (Salmi 2010, 35)

Taseen omaisuus- eli vastaava-puoli kertoo yritykseen sitoutuneet varat eri omaisuusryhmiin luokiteltuina. Ne esitetään siinä järjestyksessä, kuinka kauan niiden on tarkoitus tuottaa tuloja; mitä ylempänä erä on, sitä hitaampaa ja kalliimpaa erän muuttaminen on rahaksi. Vastaava-puoli on jaettu kahteen pääryhmään, pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin, käyttötarkoituksen perusteella. Pysyvät vastaavat ovat sellaista omaisuutta, joita yrityksen on tarkoitus käyttää tuottamaan tuloa useampana kuin yhtenä tilikautena. Niitä ovat esimerkiksi tuotantokoneet, laitteet ja rakennukset. Vaihtuvat vastaavat, kuten vaihto-omaisuus, saamiset ja raha, ovat puolestaan sellaista omaisuutta, jonka odotetaan tuottavan tuloja vain yhden tilikauden aikana. Niitä tarvitaan erityisesti jokapäiväisen toiminnan pyörittämiseen. Taseen vastaavaa-puolta tutkittaessa on hyvä kiinnittää huomiota pysyvien ja vaihtuvien vastaavien väliseen suhteeseen, koska se kuvastaa mm. yrityksen muunneltavuutta ja sopeutumiskykyä. Mitä sidotumassa muodossa yrityksen varat ovat, sitä vähäisemmät mahdollisuudet sillä on joustaa kriisitilanteissa. Kaikki varallisuus, mikä taseessa esitetään, on yrityksen hallitsemaa, sillä on rahamääräinen arvo ja siihen liittyy tulo-odotuksia. (Salmi 2010, 36–37.)

Taseen vastattavaa-puolelle on vuorostaan ryhmitelty ne erät joista yrityksen on vastattava eli miten yrityksen liiketoiminta on rahoitettu. Mikäli taseen vastaava-puoli haluttaisiin muuttaa rahaksi kirjatulla arvoilla, osoitaisi vastattavaa-puoli sen, miten varat laillisesti jaettaisiin. Liiketoiminnan käytössä olevat pääomat on jaettu omaan ja vieraaseen pääomaan siten, että taseessa oma pääoma esitetään ensin ja vieraspääoma vasta sen jälkeen. Oma pääoma on omistajien rahaa, joko yritykseen sijoittamaa tai muuta omistajien osuudeksi laskettavaa rahoitusta, joka on yleensä rajoittamattoman ajan yrityksen hallussa. Oma pääoma on yrityksen vakavaraisuuden perusta. Suuri oman pääoman määrä pienentää rahoitusriskiä. Vieraalla pääomalla tarkoitetaan puolestaan yritykselle annettuja lainoja, sitoumuksia ja maksuaikoja. Vieras pääoma on yrityksen lyhytaikaista tai pitkäaikaista velkaa, joka vaikuttaa yrityksen maksuvalmiuden arviointiin. Lyhytaikainen velka maksetaan pois 12 kuukauden sisällä, kun taas pitkäaikaisen velan maksuhetki on vasta yli vuoden kuluttua. Vieras pääoma eroaa omasta pääomasta siihen liittyvän takaisinmaksu pakon ja joustamattomuuden perusteella. (Salmi 2010, 38; Yritystutkimus ry 2011, 27.)

Vaikka tuloslaskelma ja tase muodostavat kaksi erillistä laskelmaa, ne ovat kuitenkin kiinteästi yhteydessä toisiinsa. Tuloslaskelma voidaan nähdä eräänlaisena taseen apulaskelmana. Tuloslaskelman tehtävänä on selvittää, kuinka paljon taseen omaan pääomaan kuuluva tilikauden voitto kasvoi tai pieneni tilikauden aikana. (Niskanen & Niskanen 2003, 18.) Suurin ero taseen ja tuloslaskelman välillä on, etteivät taseen tilien saldot lähde nolasta tilikauden vaihtuessa. Edellisen tilikauden velat ovat velkoja uudellakin tilikaudella ja omaisuuserät jatkavat uudessa taseessa tilinpäätöspäivän arvoon arvostettuna. (Salmi ym. 2004, 20.)

2.5 Tilinpäätöksen oikaisemisen tavoitteet

Virallisen tilinpäätöksen oikaiseminen on välttämätön toimenpide, jotta yrityksen taloudesta pystytään laskemaan tunnuslukuja ja tekemään johtopäätöksiä luotettavasti (Salmi ym. 2004, 95). Vuonna 1997 voimaan astuneessa uudessa kirjanpitolaissa suomalaisten yritysten tilinpäätösnormisto muutettiin vastaamaan Euroopan yhteisöjen tilinpäätösdirektiivejä. Käytännössä uudistus merkitsi, että tiukentuneen tilinpäätösnormiston myötä oikaisutoimenpiteitä tarvitsee tehdä nykyisin aikaisempaa vähemmän. (Niskanen ym. 2003, 60.)

Tuloslaskelman ja taseen oikaisemisen tärkeimpänä tehtävänä on eri tilikausien ja yritysten tekeminen vertailukelpoisiksi keskenään. Tästä syystä onkin tärkeää, että eri vuosille suoritetaan samat oikaisutoimenpiteet. Käytännössä tilinpäätöksen oikaiseminen on suurelta osin tilinpäätöserien uudelleenjärjestelyä, jossa huomio kiinnitetään säännöllisen ja jatkuvan liiketoiminnan tuottoihin, kuluihin, ja näiden aikaansaamaan tulokseen. Tilinpäätöksen liitetiedoista on usein apua tuloslaskelmaa ja tasetta oikaistaessa. Aina oikaistavaa ei edes ole. (Kallunki ym. 2007, 29, 42; Salmi ym. 2004, 95–96.)

Yritykset pyrkivät tilinpäätöksessään näyttämään itselleen parhaimman tuloksen, esimerkiksi verotuksen tai voitonjaon näkökulmasta. Oikaisutoimenpiteiden avulla pyritään purkamaan tehdyt tilinpäätösjärjestelyt, jotka voivat hämärtää todellisen tilanteen. Tilinpäätöksen tekijällä on mahdollisuus vaikuttaa tilinpäätöksen sisältöön erilaisten harkinnanvaraisten kirjausten kautta. Tärkeimmät harkinnanvaraisuuksia sisältävät joustokohdat ovat arvонkorotukset, poistot ja vapaaehtoiset varaukset. Lisäksi tilinpäätösoikaisuntarvetta voivat aiheuttaa mm. leasingkulut ja pienten yritysten palkkaoikaisu. (Kallunki ym. 2007, 42–43; Salmi 2010, 131.)

Tuloslaskelman oikaisun tavoitteena on selvittää tulos, joka kuvaa mahdollisimman totuudenmukaisesti säännöllisen ja jatkuvan liiketoiminnan tulosta. Oikaistaessa tuloslaskelmaa, siitä poistetaan kaikki sellaiset tuotot ja kulut, jotka eivät kuulu yrityksen normaaliin liiketoimintaan. Vastaavasti sellaiset tilikaudelle kuuluvat erät, joita ei ole kirjattu tuloslaskelmaan, mutta jotka sinne tekijän mielestä kuuluvat, lisätään oikaistuun tuloslaskelmaan. Oikaistussa tuloslaskelmassa on useampia välituloksia kuin virallisessa tuloslaskelmassa. Se alkaa liikevaihdosta, kuten virallinenkin tuloslaskelma ja päättyy rahoitustuloksesta vähennettyjen poistojen jälkeen nettotulokseen. Nettotulos kuvaa yrityksen varsinaisen liiketoiminnan tulosta. Tilinpäätösjärjestelyerät, kuten varausten ja poistoeron muutokset jätetään pois oikaistusta tuloslaskelmasta, koska ne eivät ole todellisia liiketapahtumia. Niillä ei myöskään ole mitään tekemistä yrityksen kannattavuuden kanssa. Pakolliset varaukset eivät sen sijaan ole tilinpäätösjärjestelyjä, joten niitä ei normaalisti oikaista. Tuloslaskelmaa oikaistaessa on muistettava, että tuottojen ja kulujen oikaisemisen jälkeen on myös veroja korjattava oikaisuja vastaava määrä. (Salmi 2010, 131; Salmi ym. 2004, 95–97.)

Suurin osa tilinpäätöksen oikaisuista tehdään taseeseen. Taseen oikaiseminen on tuloslaskelmaa paljon vaikeampaa, mikä johtuu taseen luonteesta. Taseen varallisuus tuottaa tuloa tulevaisuudessa, kun taas tuloslaskelma kertoo jo toteutuneen tilanteen. Taseen oikaisujen tarkoituksena on saada omaisuuden arvo vastaamaan mahdollisimman hyvin sen todellista arvoa. Taseesta poistetaan oikaistaessa kaikki sellainen varallisuus, joilla ei todellisuudessa ole tulontuottamiskykyä. Lisäksi taseeseen halutaan tuoda esille olennainen omaisuus ja näkymättömät velat, joita ei ennen oikaisua ole sinne merkitty. Näillä varojen ja velkojen nettokorjauksilla korjataan myös omaa pääomaa. Todellisen varallisuuden kasvaessa myös oma pääoma kasvaa ja vastaavasti varallisuuden vähentyessä oma pääoma vähenee. Omaisuus kirjataan poistoilla vähennettynä taseeseen, eikä jäljelle jäävä omaisuuden arvo välttämättä ole käypä arvo. Kaikki sitoumukset ja vastuut, jotka eivät näy taseessa, edellyttävät myös oikaisua. (Salmi ym. 2004, 102.) Taulukossa 1 on esitetty Yritystutkimus ry:n suosituksiin perustuvat oikaistut tulos- ja taselaskelmien kaavat maatilatalouden harjoittajille, jotka tekevät kirjanpidon maksuperusteisesti.

Taulukko 1. Maatilatalouden oikaistu tuloslaskelma ja tase (Taloustohtori 2012)

OIKAISTU TULOSLASKELMA	OIKAISTU TASE
+ Myyntituotot	VASTAAVAA
+ Tuet	PYSYVÄT VASTAAVAT
+ Maatalouden muut tuotot	Aineettomat hyödykkeet
= LIKEVAIHTO	Aineelliset hyödykkeet
+ Tuotevarastojen ja kotieläinosuuden lisäys	Maa-alueet
- Tuotevarastojen ja kotieläinosuuden vähennys	Rakennukset
+ Sisäiset siirrot	Koneet ja kalusto
+ Maatalouden muut tuotot	Muut aineelliset hyödykkeet
= KOKONAISTUOTTO	Pitkäaikaiset sijoitukset
- Muuttuvat kulut	VAIHTUVAT VASTAAVAT
- Kiinteät kulut	Vaihto-omaisuus
- Yrittäjäperheen palkkavaatimus	Aineet ja tarvikkeet
= KÄYTTÖKATE	Tuotevarastot
- Poistot	Kotieläimet
= LIKETULOS	Muu vaihto-omaisuus
+ Rahoitustuotot	Saamiset
- Korot ja rahoituskulut	Rahoitusomaisuus
= NETTOTULOS	VASTATTAVAA
- Oman pääoman korkovaatimus	OMA PÄÄOMA
= YRITTÄJÄNVOITTO	VIERAS PÄÄOMA
	Pitkäaikainen vieras pääoma
	Lyhytaikainen vieras pääoma

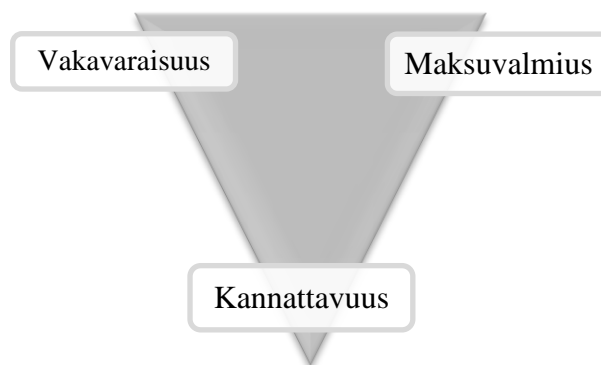
3 TILINPÄÄTÖKSESTÄ PIENYRITTÄJÄN TALOUTTA KOSKEVIIN PÄÄTELMIIN

3.1 Tunnuslukujen luokittelu

Oikaistuista tilinpäätöstiedoista on mahdollista laskea erilaisia tunnuslukuja yrityksen taloudellisen tilan tarkempaa kuvaamista varten. Tunnusluvuilla tarkoitetaan tilinpäätöksestä johdettuja euromääräisiä tai suhteellisia lukuja, jotka lasketaan tuloslaskelman ja taseen eri rivejä suhteuttamalla. Tunnuslukujen avulla pyritään tiivistämään tilinpäätöksestä saatava tieto niin, että yrityksen eri tilikausia tai saman toimialan yrityksiä pystytään vertailemaan keskenään. (Leppiniemi ym. 2009, 162; Salmi ym. 2004, 89.)

Erilaisia tunnuslukuja on olemassa paljon, ja niillä kuvataan yrityksen taloudellisia toimintaedellytyksiä. Tunnusluvut ryhmitellään yleensä taloudellisten osatekijöiden mukaan, joita niiden on tarkoitus mitata. Tunnusluvut jaetaan tavallisesti kannattavuuden, maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden tunnuslukuihin. (Leppiniemi ym. 2009, 162.) Jotkut tutkijoista ovat lisänneet tunnuslukujen ryhmään vielä toiminnan tehokkuuden ja yrityksen kasvun.

Kannattavuus, maksuvalmius ja vakavaraisuus ovat vahvasti sidoksissa toisiinsa ja muodostavat yhdessä kuviossa 5 esitetyn kaltaisen yrityksen talouden terveyskolmion. Tämän vuoksi talouden tarkastelu vaatii aina kaikkien kolmen osatekijän mittaamista, vaikka oltaisiinkin kiinnostuneita vain yhdestä osatekijästä. Koska kannattavuus on pitkällä aikavälillä yrityksen tärkein menestymisen edellytys, kuvataan kolmio usein kannattavuuden varaan. (Alhola & Lauslahti 2005, 155.)

Kuvio 5. Yrityksen terveyskolmio (Alhola ym. 2005, 155)

3.2 Kannattavuus

Kannattavuus on yksi yrityksen tärkeimmistä toimintaedellytyksistä. Sitä voi kuitenkin olla vaikeaa määritellä yksiselitteisesti, koska mittaustapoja ja näkökulmia on useita. Lisäksi yrityksen sidosryhmät ymmärtävät sen usein eri tavalla. Kannattavuus voidaan määritellä absoluuttisena tai suhteellisena kannattavuutena. Absoluuttisella kannattavuudella tarkoitetaan tuottojen sekä kustannusten välistä erotusta, ja suhteellisella kannattavuudella

della sijoitetun pääoman tuottovaatimusta. Kannattavuutta määriteltäessä täytyy ottaa huomioon, että yritysten liiketoiminnot ja kilpailutekijät ovat erilaisia. Myös yrityksen sisäiset menot ja tulot vaihtelevat vuosittain mm. investoinneista ja suhdannevaihteluista johtuen, jonka vuoksi kannattavuutta sanotaankin yrityksen pitkän aikavälin tulontuottamiskyvyksi. Yksinkertaisesti ajateltuna kannattavuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa yrityksen tulot ovat suuremmat kuin sen menot. (Alhola ym. 2005, 163; Kallunki ym. 2007, 74; Yritystutkimus ry 2011, 60.) Seuraavaksi esitetyllä kaavalla (1) voidaan tarkoittaa esim. tilikauden tulosta tai muuta sovitua tulostasoa:

$$\text{Kannattavuus} = \text{Tuotot} - \text{Kulut} = \text{Tulos (Voitto tai Tappio)} \quad (1)$$

Pitkän aikavälin tunnusluvut ovat tärkeitä tehtäessä tulevaisuuden suunnitelmia. Pitkällä aikavälillä kannattavuuden tarkastelujakso on kahdesta viiteen vuotta. Pienyrittäjän on tärkeää tietää lisäksi myös tämän hetken tietoja, jonka vuoksi kannattavuutta on tarkasteltava myös lyhyellä aikavälillä. Lyhyen aikavälin kannattavuutta mitattaessa tarkastelujaksona on vuosi tai sitä lyhyempi ajanjakso. Kannattavuuden kehitystä on hyvä tarkastella säännöllisesti. Kannattava yritystoiminta takaa toiminnan jatkumisen sekä arvon muodostumisen omistajille. Kannattavuuden tunnuslukuja ovat mm. sijoitetun pääoman tuotto-%, oman pääoman tuotto-%, käyttökate-%, liikevoitto-%, ja nettotulos.

Yrityksen kannattavuutta voidaan mitata kahden erityyppisten mittarien ryhmällä, jotka ovat voitto-% ja pääoman tuotto-%. Erilaiset voitto-% käyvät hyvin yrityksen sisäisen kehityksen seuraamiseen. Eri yritysten väliseen vertailuun käytetään sen sijaan usein pääoman tuotto-%, joista sijoitetun pääoman tuotto-% eli ROI on yksi käytetyimmistä tunnusluvuista. Sijoitetulla pääomalla tarkoitetaan pääomaa, jonka omistajat ja lainantajat ovat sijoittaneet yritykseen. Sijoitetun pääoman tuotto-% mittaa suhteellista kannattavuutta eli sitä tuottoa, jonka yritys on saanut aikaan siihen sijoitetulle korkoa tai muuta tuottoa vaativalle pääomalle.

Sijoitetun pääoman tuotto-% (kaava 2) saadaan, kun nettotulokseen lisätään rahoituskulut sekä verot, ja saatu summa jaetaan sijoitetulla pääomalla. Nettotuloksella tarkoitetaan tulosta, jossa yrityksen liikevaihdosta on vähennetty muuttuvat ja kiinteät kulut, poistot, arvonalennukset sekä verot. Sijoitetun pääoman tuotto-% auttaa yritystä tehokkaammassa pääoman käytössä, sitä voidaan hyödyntää mm. budjetoinnissa sekä toiminta- ja investointisuunnitelmien tekemisessä. Se sopii erinomaisesti apuvälineeksi yrityksiin, joissa oma ja vieras pääoma ovat tasapainossa keskenään. Sijoitetun pääoman tuotto-% tulisi olla vähintään riskittömän tuoton tasolla, yli 10 %:n tulosta voidaan pitää jo tyydyttävänä. (Kallunki ym. 2007, 75–76; Niskanen ym. 2003, 115; Salmi ym. 2004, 114; Yritystutkimus ry 2011, 65.) Sijoitetun pääoman tuotto-% saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{ROI} = \frac{\text{Nettotulos} + \text{Rahoituskulut} + \text{verot}}{\text{Sijoitettu pääoma}} * 100 \quad (2)$$

Omistajan näkökulmasta kannattavuutta mittaa pitkän aikavälin tunnusluvusta oman pääoman tuotto prosentti eli ROE. Siinä tilikauden tuotto suhteutetaan oman pääoman määrään (kaava 3). Yrityksen velkaisuus vaikuttaa oman pääoman tuotto prosenttiin. Yritys voi kasvattaa oman pääoman tuottoa pelkästään velan määrää lisäämällä, koska vieraalla pääomalla rahoitettujen investointien tuotto kasvattaa nettotulosta. Näin toimittaessa on omat riskinsä, koska taloudellisesti huonojen aikojen koittaessa yrityksen liiketoiminnan tuotot pienenevät, mutta vieraan pääoman rahoituskulut on silti maksettava. Mikäli yrityksellä on paljon vierasta pääomaa koko pääomaan verrattuna, korkokulut saattavat käydä ylivoimaisiksi ja yritys voi ajautua rahoitukselliseen kriisiin. Oman pääoman tuotto prosentti on pääoman tuotto prosentteja kuvaavista tunnuslukuista sellainen, johon mahdolliset arvonkorotukset vaikuttavat eniten. Tunnusluvun tavoitetaso määräytyy omistajien asettaman tuotto vaatimuksen mukaan. (Kallunki ym. 2007, 77–78; Yritystutkimus ry 2011, 65.) Oman pääoman tuotto prosentti saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{ROE} = \frac{\text{Nettotulos}}{\text{Omapääoma}} * 100 \quad (3)$$

Mitattaessa yritystoiminnan kannattavuutta lyhyellä aikavälillä tulee käyttää siihen soveltuvia tunnuslukuja. Lyhyen aikavälin kannattavuuden mitaamiseen sopivat voittoprosentteja kuvaavat tunnusluvut, kuten käyttökatteprosentti ja liikevoittoprosentti. Ne pohjautuvat ainoastaan tuloslaskelmaan. Käyttökateprosentti (kaava 4) on yksi tärkeimmistä yrityksen kannattavuutta kuvaavista tunnusluvuista, sillä tunnusluvun avulla saadaan selville, paljonko myyntituloista on tietyn ajanjaksona jäänyt kulujen jälkeen jäljelle. Tunnusluku kertoo, kuinka paljon käyttökatetta on suhteessa liikevaihtoon. Käyttökate ei voida selvittää suoraan virallisen tuloslaskelman välituloksena, mutta oikaistuun tuloslaskelmaan se saadaan, kun liikevoittoon lisätään sitä ennen tehdyt poistot ja arvonalentumiset. Käyttökateprosentti kuvaa varsin luotettavasti yrityksen varsinaisen toiminnan kehitystä ja kertoo, kuinka monta prosenttia jää kattamaan pääomakustannuksia sekä tuottamaan tulosta. Tunnusluku on vertailukelpoinen vain saman toimialan yritysten kesken, koska ohjearvot eri toimialojen välillä vaihtelevat suuresti. (Alhola ym. 2005, 165, Salmi ym. 2004, 109–111; Yritystutkimus ry 2011, 60–61.) Käyttökateprosentti saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Käyttökateprosentti} = \frac{\text{Käyttökate}}{\text{Liiketoiminnan tuotot yhteensä}} * 100 \quad (4)$$

Käyttökateprosentille ei ole yleispätevää tavoitearvoa, koska se on toimiala sidonnainen. Tästä huolimatta yritystutkimus ry on asettanut suuntaa antavat vaihteluvälit eri toimialojen käyttökatteprosenttien arvoiksi seuraavasti:

- teollisuus 10–20 %
- kauppa 2–10 %
- palvelu 5–15 %.

Lypsykarjatilojen käyttökateprosentin ohjearvoksi on määritelty hyvälle lukemalle nykyisillä hintatasoilla seuraavat vaihteluvälit:

- perheviljelmä (alle 100 lehmää) 40–49 %
- vierastyövoimaa (yli 100 lehmää) 35–40 %.

Muiden nautakarjatilojen on tyydyttävä tällä hetkellä 20–30 %:n tasoon. (Mähönen 2012, 21.) Maatilatalouksien käyttökate täytyy olla suhteellisen suuri muihin toimialoihin nähden, jotta se olisi riittävällä tasolla. Syynä siihen on, että maatilatalouksilla liikevaihto jää usein pieneksi sijoitettuun pääomaan nähden (Pellinen ym. 2008, 69).

Kun käyttökatteesta vähennetään poistot, saadaan liikevoitto. Se on virallisen tuloslaskelman ensimmäinen välitulos ja kertoo, kuinka paljon varsinaisen liiketoiminnan tuotoista on jäljellä ennen rahoituskulujen ja verojen vähentämistä. Menestyksellinen yritystoiminnan hoitaminen vaatii, että liikevoitto pysyy positiivisena vuodesta toiseen. Liikevoittoprosentti (kaava 5) saadaan, kun euromääräinen liikevoitto suhteutetaan liikevaihtoon. Muutokset liikevoittoprosentissa johtuvat muuttuneesta kannattavuudesta tai muutoksista yrityksen toiminnassa. (Leppiniemi ym. 2006, 218.) Liikevoittoprosentti saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Liiketulosprosentti} = \frac{\text{Liiketulos}}{\text{Liiketoiminnan tuotot yhteensä}} * 100 \quad (5)$$

Liikevoittoprosentin arviointiin Yritystutkimus ry on antanut seuraavat ohjearvot:

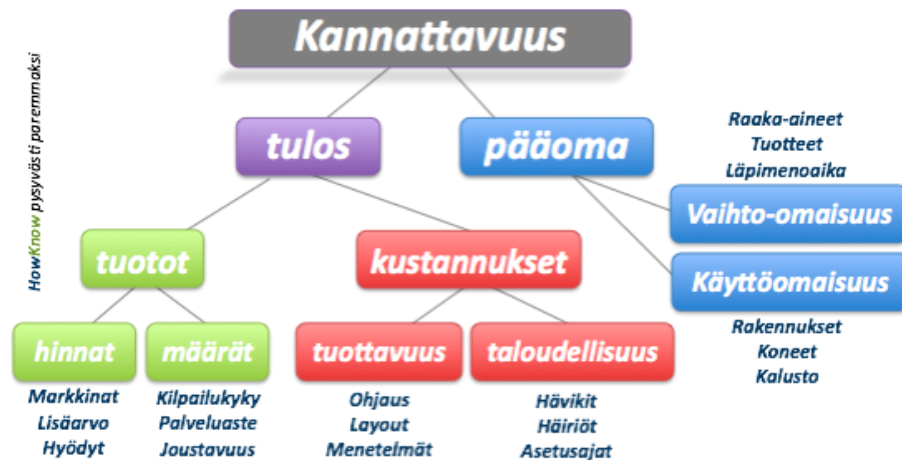
- yli 10 % hyvä
- 5–10 % tyydyttävä
- alle 5 % heikko.

Tilikauden voitto on tärkeä tunnusluku etenkin yrityksen omistajille, sillä se kertoo tilikauden aikana tehdystä tuloksesta. Talousjohtamisen kannalta olisi tärkeää, että tilikauden tulosta tarkasteltaessa käytettäisiin mieluummin käsitettä nettotulos. Tällä tarkoitetaan tilikauden tulosta, joka saadaan ulkoisesta laskentatoimesta eli kirjanpidon laskelmista. Nettotulosta on korjattu vähentämällä poistoerojen ja vapaaehtoisten varausten muutos eli toimintavaraus. Tällä tavoin pystytään vertailemaan saatuja tuloksia paremmin edellisiin vuosiin. Nettotulosprosentti (kaava 6) on riippuvainen yrityksen pääoman rakenteesta, kilpailustrategiasta ja toimialasta. Se on niin yrityssidonnainen tunnusluku, että sille ei ole edes pyritty antamaan ohjearvoja. (Kallunki ym. 2007, 79–80; Salmi 2010, 151.) Nettotulos saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Nettotulosprosentti} = \frac{\text{Tilikauden voitto}}{\text{Liikevaihto}} * 100 \quad (6)$$

Kannattavuuden parantaminen tulisi olla yritystoiminnan jatkuvana tavoitteena. Jotta kannattavuutta voidaan parantaa, on tunnettava siihen vaikuttavat tekijät ja se, miten eri tekijät vaikuttavat toisiinsa. Kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä on esitetty kuviossa 6. Yrityksen kannattavuuteen voidaan vaikuttaa positiivisesti käytännössä eri toimintoja ja prosesseja te-

hostamalla. Niitä ovat esimerkiksi myynnin lisääminen, hintojen nostaminen, kustannuksien karsiminen ja tuotevalikoiman muuttaminen. (Alhola ym. 2005, 197–198.)

Kuvio 6. Kannattavuuteen vaikuttavat tekijät (HowKnow 2012)

Kannattavuus ei yksin riitä turvaamaan yrityksen toimintaa pitkällä aikavälillä, vaan kannattavuuden lisäksi yrityksen tulee olla myös maksukykyinen ja vakavarainen. Lyhytaikainenkin maksuvalmiuskriisi voi olla kohtalokas kannattavalle yritykselle. Vakavarainen yritys pystyy hoitamaan lyhyen maksuvalmiuskriisin ottamalla lainaa, mutta velkaantunut yritys ei sitä välttämättä saa. (Alhola ym. 2005, 155.)

3.3 Maksuvalmius

Yrityksen maksuvalmiudella eli likviditeetillä tarkoitetaan yrityksen lyhyen aikavälin rahoituksen riittävyyttä. Riittävä maksuvalmius varmistaa sen, että yritys kykenee jatkuvasti selviytymään juoksevista menoistaan. Tällöin yrityksen ei tarvitse turvautua kalliiseen lyhytaikaiseen rahoitukseen. Heti käytössä oleva maksuvalmius ilmenee yrityksen kassavaroina ja välittömästi nostettavina pankkitalletuksina. Heikko maksuvalmiusaste johtaa eräpäivien ylityksiin ja siitä johtuviin viivästyskorkokuluihin. Toisaalta liian korkeakaan maksuvalmius ei ole hyväksi, koska se sitoo varallisuutta huonosti tuottaviin kohteisiin, kuten kassaan ja pankkitileihin. (Alhola ym. 2005, 156; Kallunki ym. 2007, 84; Niskanen ym. 2003, 117.)

Maksuvalmiuden silmämääräinen yleiskuva saadaan taseen osista rahat ja pankkisaamiset, rahoitusarvopaperit ja vaihto-omaisuus. Niiden lisäksi voidaan laskea tunnuslukuja, joiden perustana ovat taseen lyhytaikaiset erät eli käyttöpääoma. Maksuvalmius jaetaan usein kahteen osaan, staattiseen ja dynaamiseen maksuvalmiuteen. Staattinen eli välitön maksuvalmius kertoo tietyn ajankohdan maksuvalmiustilanteesta ja sen rakenteesta. Dynaaminen eli toiminnallinen maksuvalmius kertoo puolestaan maksuvalmiudessa tapahtuvista muutoksista ja tekijöistä, jotka siihen vaikuttavat. Maksuvalmiuden tunnuslukuja ovat current ratio, quick ratio ja netto-käyttöpääomaprocentti sekä käyttöpääomaerien kiertoaikamittarit. (Salmi 2010, 177–178; Yritystutkimus ry 2011, 71.)

Staattista maksuvalmiutta kuvaavia tunnuslukuja ovat current ratio ja quick ratio. Molemmat mittaavat yrityksen mahdollisuuksia suoriutua lyhytaikaisista veloistaan. Quick ratio ja current ratio ovat selkeitä ja helppoja tunnuslukuja, mutta niiden perusteella on aika uhkarohkeaa tehdä pitkän aikavälin johtopäätöksiä yrityksen maksuvalmiudesta. Näitä tunnuslukuja käytettäessä ei huomioida lyhytaikaista lainaa tai muita rahoituksen muotoja maksuvalmiuskriisin uhatessa. Lisäksi on huomattava, että quick ratio ja current ratio kuvaavat vain tilinpäätöshetkellä vallitsevaa maksuvalmiustilannetta, koska rahoitus- ja vaihto-omaisuuden arvot saadaan taseesta. Tästä syystä näitä tunnuslukuja on täydennettävä muilla mittareilla, esim. myyntisaamisia ja ostovelkoja kuvaavilla tunnusluvuilla. (Leppiniemi ym. 2006, 245.)

Maksuvalmiuden suppeampaa näkökulmaa esittää quick ratio -tunnusluku eli ns. happokoe. Se huomioi maksuvalmiuseriksi rahoitusomaisuuden eli lyhytaikaiset saamiset, rahoitusarvopaperit, kassan ja saamiset pankeilta. Tunnusluku (kaava 7) suhteuttaa rahoitusomaisuuden lyhytaikaisiin velkoihin, joista saadut ennakkomaksut on vähennetty. Jos rahoitusomaisuus riittää kattamaan lyhytaikaisen vieraan pääoman, maksuvalmiuden arvioidaan olevan hyvä. Mitä vähemmän rahoitusomaisuutta on verrattuna lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan, sen kriittisemmältä yrityksen maksuvalmius vaikuttaa. Quick ratio on tunnusluku, jota ei yleensä esitetä prosenttimuotoisena. Se soveltuu lähinnä saman toimialan yritysten vertailuun, sekä yksittäisen yrityksen maksuvalmiuden tarkkailuun. (Alhola ym. 2005, 156–157; Leppiniemi ym. 2009, 168; Salmi ym. 2004, 131.) Quick ratio saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Quick ratio} = \frac{\text{Rahoitusomaisuus}}{\text{Lyhytaikainen vieras pääoma}} \quad (7)$$

Yritystutkimus ry on määritellyt quick ratiolle seuraavanlaiset ohjearvot:

- yli 1 hyvä
- 0,5–1 tyydyttävä
- alle 0,5 heikko.

Current ratio on quick ratiota laajempi maksuvalmiusmittari, sillä se ottaa rahoitusomaisuuteen mukaan myös vaihto-omaisuuden. Tunnusluvun käyttö perustuu oletukseen, että vaihto-omaisuus on suhteellisen likvidi. Tunnusluku tarkastelee maksuvalmiutta koko nettokäyttöpääoman näkökulmasta. Siinä likviditeetti käsitetään laajemmin ja hieman pidemmällä aikavälillä. Current ratiossa (kaava 8) oletetaan, että vaihto-omaisuudella on myyntiarvoa yrityksen likvidointitilanteessa. Yritys voi tällöin muuttaa vaihto-omaisuutensa rahaksi suhteellisen lyhyen ajan kuluessa toiminnan lopettamisesta ja saadut varat voitaisiin käyttää lyhytaikaisen vieraan pääoman takaisin maksamiseen. Oletuksen realistisuus riippuu kuitenkin yrityksen toimialasta, koska esimerkiksi palvelualoilla on vähemmän vaihto-omaisuutta, kuin tuotannollisissa yrityksissä. Current ratio soveltuu lähinnä saman toimialan yritysten väliseen vertailuun, mutta sitä käytetään myös eri toimialojen yritysten väliseen vertailuun. Sen rinnalla on suositeltavaa käyttää aina quick ratio tunnuslukua. (Alhola ym. 2005, 158; Kal-

lunki ym. 2007, 87; Salmi ym. 2004, 132.) Current ratio saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Current ratio} = \frac{\text{Vaihto-omaisuus} + \text{Rahoitusomaisuus}}{\text{Lyhytaikainen vieras pääoma}} \quad (8)$$

Yritystutkimus ry:n määrittelemät ohjearvot tunnusluvulle ovat:

- yli 2 hyvä
- 1–2 tyydyttävä
- alle 1 heikko.

Kolmas yleisesti käytetty maksuvalmiutta kuvaava tunnusluku on nettokäyttöpääomaprocentti. Se on hyvä mittari tarkasteltaessa yrityksen rahoituksen riittävyyttä. Nettokäyttöpääomaprocentti (kaava 9) kertoo likviditeetin kehityksestä suhteessa liikevaihtoon, joten sitä voidaan käyttää yrityksen kasvumahdollisuuden ja lisääntyneen käyttöpääoman tarpeen mittaamiseen. Tunnusluku kuvaa kuinka suuri osa yrityksen vaihto- ja rahoitusomaisuudesta on rahoitettu omalla pääomalla ja pitkäaikaisella vieraalla pääomalla. Nettokäyttöpääoma saadaan vähentämällä vaihto- ja rahoitusomaisuudesta lyhytaikaiset velat. Jos nettokäyttöpääoma saa negatiivisen arvon, juokseva toiminta ei sido rahoitusta lainkaan. Tämä merkitsee helpotusta likviditeettisuunnittelussa. Toisaalta negatiivinen arvo voi olla merkki suurista rahoitusvaikeuksista, sillä nettokäyttöpääoman muuttuminen negatiiviseksi on yksi parhaimmista lyhyen aikavälin konkurssin ennustajista. Mitä pysyvämpää rahoitus on, sitä turvallisemmalta yrityksen rahoitustilanne näyttää. (Kallunki ym. 2007, 85; Niskanen ym. 2003, 121.) Nettokäyttöpääomaprocentti saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Nettokäyttöpääomaprocentti} = \frac{\text{Nettokäyttöpääoma}}{\text{Liikevaihto}} * 100 \quad (9)$$

Maksuvalmiuden tunnuslukujen rinnalla käytetään usein käyttöpääomaerien kiertoaikatunnuslukuja. Maksuvalmiuden tasoon vaikuttaa tulorahoituksen suuruus. Sen pitää olla riittävällä tasolla, jotta yritys pystyy maksamaan lyhytvaikutteiset menot tulorahoituksen turvin. Tulorahoituksen riittävyyteen vaikuttavat myynnistä saatujen tulojen sekä raaka-aineiden ja muiden tuotantotehtävien ostamisesta aiheutuneiden menojen kertymisajat. Kiertoaikaluvut mittaavat, missä ajassa tulot ja menot kertyvät ja antavat näin tietoa tulorahoituksen riittävyyden ja maksuvalmiuden taustalla olevista syistä. Käyttöpääomaerien kiertoaikaa kuvaavia tunnuslukuja ovat myyntisaamisten, ostovelkojen ja vaihto-omaisuuden kiertoajat. (Kallunki ym. 2007, 88.)

Myyntisaamisten kiertoaika (kaava 10) kertoo sen, kuinka monta vuorokautta myyntitulot ovat sidottuina saamisiksi, ennen kuin yritys saa rahat asiakkailtaan. Myyntisaamiset sitovat käytännössä pääomaa ja siksi pääoman kiertonopeuden lyhentäminen vapauttaa pääomaa yrityksen kassaan parantaen maksuvalmiutta. Tähän pyritään esim. laskutuskäytäntöjen muuttamisella, käteisalennusten tarjoamisella ja perintäkäytäntöjä tiukentamalla. Myyntisaamisia syntyy väistämättä useimmissa liiketoiminnoissa, koska käteiskauppa ei aina ole edes mahdollista. Käyttöpääoman hallitse-

misen kannalta on tärkeää seurata saamisten euromääräistä tasoa ja kiertoaikaa sekä siinä tapahtuvia muutoksia. Kiertoajassa tapahtuvia muutoksia voivat aiheuttaa esim. asiakkaiden maksukyky sekä muutokset myyntiehdossa ja markkinatilanteessa. Kiertoaikoja tutkittaessa on kuitenkin otettava huomioon, että myyntisaamisiin sisältyy myös eriä, kuten arvonalisävero, kuljetus ja käyttöomaisuuden myynti, jotka eivät ole liikevaihtoa. Tästä johtuen myyntisaamisten kiertoajat ovat todellisuudessa jonkin verran lyhyempiä kuin tunnusluvun antamat arvot. (Salmi ym. 2004, 138–139; Kallunki ym. 2007, 88–89.) Myyntisaamisten kiertoaika saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Myyntisaamisten kiertoaika} = \frac{\text{Myyntisaamiset}}{\text{Liikevaihto}} * 365 \quad (10)$$

Ostaessaan tavaroita tai palveluja yritys saa yleensä maksuaikaa samalla tavalla kuin itse antaa maksuaikaa omille asiakkailleen. Ostovelat ovat tavallaan siis myyntisaamisten vastakohta. Ostovelkojen kiertoaika (kaava 11) kertoo keskimäärin, kuinka monta vuorokautta menee ennen kuin yritys maksaa omat laskunsa. Mitä enemmän yrityksellä on korotonta ostovelkaa, sitä vähemmän se tarvitsee yleensä muuta ns. korollista rahoitusta. Mitä hitaammin ostovelat kiertävät, sitä paremmin tämä rahoituslähde on käytössä. Tunnuslukua tulkittaessa on otettava huomioon, että taseessa esitetty ostovelat esitetään aina arvonalisäverottomina, jonka vuoksi todellinen maksuaika on jonkin verran tunnuslukua pidempi. Tähän tunnuslukuun vaikuttavat erityisesti toimialan maksukäytänteet, toimittajan joustavuus sekä yrityksen rahoitustilanne. Ostovelkojen ja myyntisaamisten kiertoaikojen tulisi käytännössä olla suhteessa toisiinsa. Siinä tapauksessa, että ostovelkojen kiertoaika on myyntisaamisten kiertoaikaa huomattavasti pidempi, yritys saa toimittajiltaan enemmän rahoitusta, kuin antaa sitä itse omille asiakkailleen. Tällöin asiat ovat kuin niiden tuleekin olla, mutta erittäin pitkä ostovelkojen kiertoaika on usein merkki yrityksen maksuvalmiusongelmista. (Salmi ym. 2004, 139; Kallunki ym. 2007, 89–90.) Ostovelkojen kiertoaika saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Ostovelkojen kiertoaika} = \frac{\text{Ostovelat}}{\text{Ostot}} * 365 \quad (11)$$

Vaihto-omaisuuden kiertoajasta (kaava 12) saadaan puolestaan selville, kuinka tehokkaasti yrityksen varastohallinto toimii. Vaihto-omaisuuden kiertoaika mittaa yrityksen varastoihin sitoutuvaa pääomaa ja kertoo, kuinka kauan yrityksen ostamat raaka-aineet tai tavarat ovat varastossa. Mitä suurempi varaston kiertoaika on, sitä hitaammin varastot kiertävät ja sitä enemmän käyttöpääomaa niihin on sitoutunut. Vaihto-omaisuuden määrä on yksi tärkeimmistä käyttöpääoman hallintaan ja yrityksen talouden kehittämiseen vaikuttavista asioista. Vaihto-omaisuutta on oltava riittävästi toimintavarmuuden säilyttämiseksi, mutta toisaalta mitä pienemmällä varastolla yritys kykenee toimimaan sen parempi. Vaihto-omaisuuden kiertoaikaa kuvaavat luvut ovat hyvin toimialakohtaisia ja ongelmana on, ettei niitä saada laskettua tilinpäätöksestä ilman tiettyjä lisätietoja. Tämä johtuu siitä, ettei tuloslaskelmaan ole eritelty niitä kuluja, jotka on kirjattu varaston arvoon. (Salmi ym. 2004, 137–138; Kallunki

ym. 2007, 90–91.) Vaihto-omaisuuden kiertoaika saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Vaihto – omaisuuden kiero aika} = \frac{\text{Vaihto-omaisuus}}{\text{Myytyjen hyödykkeiden hankintahinta}} * 365 \quad (12)$$

Maksuvalmius saattaa vaihdella suurestikin tilikauden aikana yksittäisten tapahtumien seurauksena, jonka vuoksi likviditeettiä koskevien johtopäätösten tekemisessä tulee olla varovainen. Maksuvalmiuden mittaamisen ongelmana on, että mittaaminen tapahtuu aina jälkikäteen ja yritys on pysynyt hoitamaan velvoitteensa, koska toiminta jatkuu edelleen. Maksuvalmiutta mitattaessa tulisi pyrkiä luomaan tilanteen mukaan mahdollisimman luotettava ennuste tulevaisuuden maksuvalmiudesta. Maksuvalmiuden seuraaminen on erityisen tärkeä aloilla, joissa tehdään paljon liikevaihtoon nähden isoja hankintoja. (Leppiniemi ym. 2006, 238.)

3.4 Vakavaraisuus

Vakavaraisuus eli yrityksen terve pääomarakenne on elintärkeää yrityksen liiketoiminnan jatkuvuuden kannalta. Siinä missä maksuvalmius tarkoittaa yrityksen kykyä suoriutua päivittäisistä velvoitteistaan, vakavaraisuus kertoo yrityksen pitkän aikavälin maksukyvyistä. Yrityksen vakavaraisuutta kuvaa oman sekä vieraan pääoman suhde yrityksen koko pääomaan. Tämän tarkastelun piiriin kuuluvat niin omavaraisuus, velkaantuneisuus kuin yrityksen rahoitusrakennekin. Maksuvalmiuden tavoin vakavaraisuus voidaan jakaa staattiseen ja dynaamiseen osaan. Vakavaraisuutta voidaan mitata omavaraisuusasteen, nettovelkaantumisasteen ja suhteellisen velkaantuneisuuden tunnuslukujen avulla. (Alhola ym. 2005, 160; Salmi 2010, 158.)

Staattinen vakavaraisuus eli oman pääoman puskuri perustuu pitkälti samoihin asioihin kuin staattinen maksuvalmius, eli yrityksen varoihin. Sitä mitataan Suomessa tavallisesti omavaraisuusasteella, jota voidaan kutsua myös vakavaraisuusasteeksi, koska se ilmaisee yrityksen toiminnan vakavaraisuutta. Omavaraisuusaste (kaava 13) ilmaisee prosentteina yrityksen oman pääoman osuuden taseesta. Mitä korkeampi luku on, sen vakavaraisempi yritys on. Omavaraisuusasteen ollessa negatiivinen, yritys on yli-velkaantunut. Henkilöyhtiöissä, joissa omistajat ovat vastuussa yrityksen toiminnasta, taseesta laskettu omavaraisuusaste ei aina ole riittävä, vaan mahdollisuuksien mukaan on huomioitava myös omistajien yksityiset varat ja velat. Omavaraisuusastetta voidaan parantaa kolmella tavalla, jotka ovat oman pääoman kasvattaminen tekemällä enemmän voittoa, oman pääoman määrän lisääminen omistajien lisäpanostuksen avulla tai vieraan pääoman määrän vähentäminen. (Niskanen ym. 2003, 131; Salmi 2010, 169.) Omavaraisuusaste saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Omavaraisuusaste} = \frac{\text{Oma pääoma}}{\text{Taseen loppusumma – saadut ennakot}} * 100 \quad (13)$$

Omavaraisuusasteen tavoitearvot riippuvat pitkälti yrityksen luonteesta ja toimialasta. Yritykset, joiden toimiala on hyvin vakaa, tulevat toimeen pienemmällä vakavaraisuudella kuin yritykset, joiden toimiala on hyvin

kausiluontoista. (Salmi 2010, 169.) Yritystutkimus ry on asettanut omavaraisuusasteen yleisiksi ohjearvoiksi seuraavat:

- yli 40 % hyvä
- 20–40 % tyydyttävä
- alle 20 % heikko.

Staattista vakavaraisuutta mitataan myös nettovelkaantumisasteella, josta käytetään myös nimitystä gearing. Se on yleinen tunnusluku Euroopassa ja USA:ssa. Nettovelkaantumisasteessa on pitkälle kysymys samasta asiasta kuin omavaraisuusasteessakin, laskentatapa on vain toinen. Nettovelkaantumisastetta (kaava 14) laskettaessa korollisesta vieraasta pääomasta vähennetään rahat ja rahoitusarvopaperit, josta saatu summa jaetaan taseen omalla pääomalla. Tunnusluku kertoo siis nettovelan suhteen omaan pääomaan. Nettovelkaantumisastetta pidetään eräänlaisena riskinjakomittarina, sillä esimerkiksi luotonantaja ei yleensä ota sen suurempaa riskiä yrityksen toiminnasta kuin itse yrittäjäkään. (Niskanen ym. 2003, 133; Salmi. 2010, 171; Salmi ym. 2004, 125.) Nettovelkaantumisaste saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Nettovelkaisuusaste} = \frac{\text{Korollinen nettovelka}}{\text{Oma pääoma}} * 100 \quad (14)$$

Nettovelkaantumisasteelle ei ole voitu antaa varsinaisia ohjearvoja, koska se on niin suuresti riippuvainen yrityksen toimialasta ja liiketoiminnan luonteesta. Nettovelkaantumisastetta voidaan kuitenkin pitää Yritystutkimus ry:n mukaan hyvänä jos tunnusluvun arvo on pienempi kuin 1. Tunnuslukua pidetään heikkona, jos sen miinusmerkkinen arvo johtuu negatiivisesta omasta pääomasta. (Yritystutkimus ry 2011, 68.)

Kolmas vakavaraisuutta kuvaava tunnusluku on suhteellinen velkaantuneisuus (kaava 15). Se on luonteeltaan dynaaminen. Sen avulla pyritään tarkastelemaan yrityksen vieraan pääoman takaisinmaksukykyä eli miten hyvin yritys pystyy selviytymään tuottojen avulla lainojen lyhennyksistä ja koroista. Mitä paremmin yritys suoriutuu vieraan pääoman maksuvelvoitteistaan, sitä parempi on sen dynaaminen vakavaraisuus. Suhteellinen velkaantuneisuus on käytännöllinen tunnusluku, koska se voidaan laskea suhteellisen luotettavasti ilman erityisiä oikaisutoimenpiteitä. Tunnusluku sopii hyvin käytettäväksi yrityksiin, joissa omaa pääomaa on hyvin vähän. Sellaisia ovat esim. henkilöyhtiöt, joissa omistaja nostaa yksityisnostoina kaiken oman pääoman ja usein enemmänkin. Yritys voi siitä huolimatta olla erittäin toimintakykyinen. (Salmi. 2010, 171.) Maatalous on esimerkki sellaisesta alasta, joka sitoo liikevaihtoon nähden paljon pääomaa. Vaikka omavaraisuusaste olisikin hyvä, voi suhteellinen velkaantuneisuus olla silti aika korkea. (Pellinen ym. 2008, 81.) Suhteellinen velkaantuneisuus on hyvin toimialakohtainen tunnusluku, joten sen avulla voidaan vertailla luotettavasti vain samalla toimialalla toimivia yrityksiä keskenään (Yritystutkimus ry 2011, 67). Suhteellinen velkaantuneisuus saadaan laskettua seuraavasti:

$$\text{Suhteellinen velkaisuus} = \frac{\text{Vieras pääoma} - \text{saadut ennakot}}{\text{Liikevaihto}} * 100 \quad (15)$$

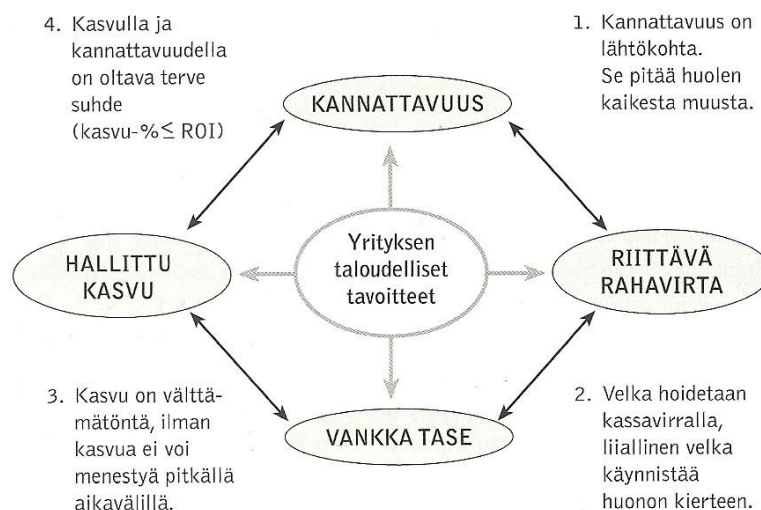
Yritystutkimus ry:n suhteellisen velkaantuneisuuden ohjeavrot tuotannollisille yrityksille ovat:

- alle 40 % hyvä
- 40–79 % tyydyttävä
- yli 80 % heikko.

Hyvä vakavaraisuus auttaa yritystä sietämään tilapäisesti myös huonompia aikoja. Hyvästä vakavaraisuudesta on apua myös erilaisissa liikeneuvotteissa, esimerkiksi hankinnoille on helpompi saada pidempi maksuaika tai uutta vierasta pääomaa tarpeen vaatiessa. Vakavarainen yritys pystyy myös panostamaan liiketoiminnan kehittämiseen sekä tekemään uusia investointeja. Vakavaraisuudessa tapahtuneeseen muutokseen kannattaa puuttua ajoissa. Lyhyemmällä aikavälillä tappiollinen toiminta ei kuitenkaan ole yritykselle vaarallista, jos vakavaraisuus on vahva. Pahasti velkaantuneen yrityksen on vaikea saada lisälainaa ja se voi joutua maksamaan jopa etukäteen hankintojaan, mikäli tavarantoimittajien luottamus yrityksen maksukykyyn on vähäinen. Yrityksen kannattaa jättää osa hyvinä vuosina saaduista voittovaroista kasvattamaan omaa pääomaa, ellei se ole jo muuten riittävällä tasolla. (Leppiniemi ym. 2004, 253–254.)

3.5 Tunnuslukujen tulkinta

Tunnuslukujen merkitys syntyy niiden tulkinnasta, pelkkä laskeminen ei yksin riitä. Johtopäätöksiä tekeminen eri tunnuslukuja hyväksi käyttäen vaatii aina yrityksen strategian, toimialan ja toimintaympäristön tuntemista (Seppänen 2011, 69). Edellä esitetyt talouden kolme osa-aluetta, kannattavuus, maksuvalmius ja vakavaraisuus, ovat kaikki riippuvaisia toisistaan. Niiden on muodostettava tasapainoinen kokonaisuus. Tätä kokonaisuutta on kuvattu kuviossa 7. (Salmi ym. 2004, 89–90.)

Kuvio 7. Yrityksen talouden kokonaisuus (Salmi ym. 2004, 190)

Se, millainen kokonaisuuden tulee olla, riippuu yrittäjän tavoitteista. Jotta reagoiminen toiminnan parantamiseksi on mahdollista, on tärkeää löytää

kolmikon heikoin lenkki. Tiivistetysti ilmaistuna tunnusluvut kertovat yrityksen taloudellisesta tilanteesta seuraavasti:

- Kasvun tunnusluvut kertovat suunnan ja vauhdin yrityksen aseman kehittymisestä.
- Kannattavuuden tunnusluvut kertovat yrityksen kannattavuuden ja tehokkuuden tilasta.
- Rahoitukselliset tunnusluvut kertovat yrityksen vakavaraisuudesta ja maksuvalmiudesta.

Tunnuslukujen avulla voidaan selvittää yrityksen taloudellinen terveys. (Seppänen 2011, 91.) Yritystutkimus ry on antanut tunnusluville erityisiä arvosteluasteikkoja, joiden avulla toimintaa voidaan tulkita joko hyväksi, tyydyttäväksi, välttäväksi tai heikoksi. Arvosteluasteikkoihin on kuitenkin suhtauduttava kriittisesti ja saatuja lukuja on hyvä suhteuttaa oman toimialan vallitseviin lukuihin. Mikäli yrityksen maksuvalmius ja vakavaraisuus eivät ole kohdallaan, hyväkään kannattavuus ei riitä turvaamaan toiminnan jatkumista kovin pitkäksi aikaa. Yrityksen on selvittävä maksuistaan, joten maksuvalmiuden täytyy myös olla kohdallaan. Maksuvalmiuden laiminlyönti voi olla kohtalokasta yrityksen toiminnalle, mutta tilanteen voi väliaikaisesti korjata lyhytaikaisilla lainoilla, pidemmän päälle niihin turvautuminen ei kuitenkaan kannata. Lainan saamisen perustana on luonnollisesti yrityksen vakavaraisuus, joka on myös yksi yrityksen talouden kannalta erittäin tärkeä mittari. (Alhola ym. 2005, 154–155.)

Maksuvalmiuden tunnusluvut kertovat vain yrityksen maksukyvyistä, eivät sen maksuhalusta. Tunnuslukuja laskettaessa ei oteta huomioon taustatekijöitä, kuten yrittäjien maksutapakäyttäytymistä. Tunnuslukuja voidaan myös helposti manipuloida, jolloin on vaara, että ne johtavat lukijaa harhaan. Esimerkiksi maksamalla pois lyhytaikaisia velkoja saadaan quick ratio näyttämään paremmalta, vaikka todellinen maksukyky olisi yhä heikolla pohjalla. Tunnusluvut ovat myös herkkiä joidenkin oikaisujen vaikutukselle, jolloin oikaisujen oikein tekeminen korostuu. Esimerkiksi jos taseen ulkopuolisia velkasitoumuksia ei oteta huomioon, yrityksen vakavaraisuus saattaa muodostua todellisuutta paremmaksi.

Tunnusluvuilla on kuitenkin tärkeä tehtävä, sillä ilman niitä yrityksen kehittäminen jää enemmän oman tuntuman ja mielipiteiden varaan. Tunnusluvuissa tiivistyy tase- ja tuloslaskelmainformaatio suhteelliseen lukuun, jota voidaan vertailla erikokoisten yritysten välillä. Tulokinnassa tulee kuitenkin muistaa, että yksi tunnusluku ei riitä kertomaan koko totuutta, jonka vuoksi niitä on valittava useampia. Erilaisia tunnuslukuja on satoja, jonka vuoksi määrää tärkeämpää tunnuslukuja valitessa on laatu. Tunnusluvut on valittava siten, että ne mittaavat sitä, mitä niillä halutaan mitata, olipa mittaaja kuka hyvänsä. Tunnusluvuista saadaan enemmän irti, kun yksittäisen tilikauden lisäksi verrataan useamman tilikauden lukuja keskenään. Näin saadaan luotettavampi kuva siitä, miten esimerkiksi yrityksen tilikauden voitto on kehittynyt. Tunnusluvut eivät tietenkään kerro kaikkea, mutta ne ovat erittäin tärkeitä toiminnan ohjaamisen kannalta. Tunnusluvut ovat keino saada informaatiota, jonka avulla voidaan kehittää yrityksen toimintaa entistä paremmaksi. (Salmi 2010, 124–127.)

4 MAATILATALOUDEN TALOUSSEURANTA

4.1 Maatilatalous toimialana

Maatilataloudella tarkoitetaan maatilan harjoittamaa maa- tai metsätaloutta. Maatila on yritys siinä missä muukin, mutta se on samalla myös koti. Maatilataloutta harjoittaa yleisimmin luonnollinen henkilö, aviopari tai jakamaton kuolinpesä. Työn, asumisen ja vapaa-ajanvieron keskittyessä samaan paikkaan, muodostuu työajan ja vapaa-ajan raja häilyväksi. (Kuisma & Kallio 2009, 52–53) Maatilatalous on tärkein maaseutuelinkeino ja merkittävä työllistäjä. Se muodostaa Suomen elintarviketalouden perustan ja yhdessä muun elintarvikeketjun kanssa työllistää suoraan tai välillisesti yli 300 000 henkilöä. Suomen maatilatalouden tuotantosuunnista suurin on maidontuotanto. Maidon lisäksi tärkeitä maatilatalouden tuottamia tuotteista ovat mm. liha, kananmunat, vilja ja peruna. (Maa- ja metsätalousministeriö 2012.)

Maatilatalous on kokenut merkittäviä muutoksia toimintaympäristössään Suomen liittyttyä EU:n jäseneksi vuonna 1995. Suurimmat muutokset ovat tapahtuneet joidenkin tuotantopanosten hinnoissa, markkinoissa ja maatilatalouden tukijärjestelmässä. Kustannukset ovat nousseet nopeammin kuin rakennemuutoksen aikaansaamat työn tehostamistavoitteet. Maatilatalouden harjoittajilla on lisäksi vain vähän mahdollisuuksia vaikuttaa tuottamiensa tuotteiden hintoihin esim. maailmanmarkkinahintojen vuoksi. Maatilatalouden rakennemuutos on saanut aikaan sen, että toimialan luonne on muuttunut entistä yritysmautoisemmaksi. Maatilat ovat kasvaneet kooltaan huomattavasti isommiksi viimeisen 15 vuoden aikana, jonka lisäksi iso määrä tiloja on lopettanut toimintansa kokonaan. (Maa- ja metsätalousministeriö 2012.)

Maatilatalouden tuloista suurin osa tulee tuotteiden myynnistä. Suomalaisen maatalouden erityispiirteiden, kuten pohjoisen sijainnin ja kilpailijamaita pienemmän tilakoon vuoksi maataloustuotteiden tuotantokustannukset nousevat meillä markkinoilta saatavia myyntituloja suuremmiksi. Jotta tuotanto olisi kannattavaa ja kuluttajat saisivat elintarvikkeet kohtuuhintaan kaikki EU:n jäsenmaat tukevat maatilataloutta budjettivaroin. Suomessa käytössä olevassa tukijärjestelmässä rahoituksesta vastaa EU yksin, EU ja jäsenmaa yhdessä tai ne rahoitetaan kokonaan kansallisilla varoilla. (Maa- ja metsätalousministeriö 2012.)

EU jakaa tukia tukialueittain hehtaari- tai eläinlukuperusteisesti, ei tuotannon perusteella. Tukijärjestelmä muodostuu viljelijöiden tulotasoa tukevista tulotuista, investointeja edistävästä investointituesta, tuotannon ympäristövaikutuksia ohjaavasta ympäristötuesta sekä epäedullisten alueiden erityistuesta eli LFA-tuesta. EU-tuet maksetaan kaikissa jäsenmaissa samojen perussääntöjen mukaisesti. EU maksaa CAP-tuen kokonaisuudessaan, ympäristötuesta noin puolet ja luonnonhaittatuesta noin kolmanneksen. Lisäksi Suomessa on käytössä kansallisia tukia, joiden avulla pyritään korvaamaan sitä, että EU:n maatalouspolitiikka ottaa huonosti huomioon Suomen maakohtaiset tarpeet. Kansalliset tuet pyrkivät varmistamaan suomalaisen maatalouden toimintaedellytykset maan eri osissa ja eri tuo-

tantosuunnissa. Tukien oikein kohdentamiseksi Suomi on jaettu seitsemään tukialueeseen (LIITE 4), joista pohjoisemmilla alueilla tukien määrä on suurin ja eteläisimmillä pienin. Merkittävimmät kansallisen tuen tukimuodot ovat pohjoinen tuki, luonnonhaittakorvauksen kansallinen lisäosa ja Etelä-Suomen kansallinen tuki. Muita kansallisia tukia ovat esimerkiksi ympäristötuen kansallinen lisäosa, perunantuotannon ja sokerijuurikkaan kansalliset tuet, nurmi- ja viljakasvien siementuotannon kansallinen tuki sekä maatalousyrittäjien opintoraha. Euroopan Unioni asettaa maksamilleen tuille erilaisia reunaehtoja ja vaatii maatilatalouden harjoittajilta suurta sitoutumista sopimuksiin. (Maa- ja metsätalousministeriö 2012.)

4.2 Maatilatalouden tuloslaskelman ja taseen oikaiseminen

Maatilatalouden tilikauden kirjanpidon perusteella tehdään tilinpäätös, joka on laskelma, josta selviää yrityksen tulos ja varallisuusasema. Maatilatalouden tilinpäätöksen pohjalta tehdään myös veroilmoitus. Oikaistaessa tuloslaskelma ja tase pystytään tilinpäätöstiedoista tekemään tarkempia johtopäätöksiä maatilatalouden taloudellisesta tilasta sekä yrityksen sisäistä että toimialavertailua. Laskelmiin otetaan mukaan ainoastaan maatilatalouteen kuuluva osuus yrityksen tuotoista, kuluista, poistoista, veloista ja niiden koroista sekä omaisuuden arvosta. Mukaan ei oteta muuta mahdollista yritystoimintaa eikä metsätaloutta.

Maatilatalouden tuloslaskelma ei vaadi suurempia oikaisutoimenpiteitä. Maatilatalouden tuloslaskelmaa oikaistaessa tuotoiksi lasketaan maidon, pitoeläinten ja vasikoiden myyntitulot sekä muut maatalouden tulot, kuten energiaveronpalautus. Energiaveronpalautus on verohallinnon maksama korvaus maatilatalouksien harjoittajille ja kasvihuoneviljelijöille yritystoimintaan käytetystä polttoöljystä ja sähköstä. Korvaukseen ovat oikeutettuja vain maataloustukia saavat maatilataloudet. Korvauksen suuruus oli vuonna 2011 kevyestä polttoöljystä 13,20 senttiä litralta ja sähköstä 1,00 senttiä kilowattitunnilta. Mikäli energiaveronpalautuksen haluaa saada, se pitää muistaa erikseen hakea. Hakuaika on sama kuin maatilatalouksien veroilmoitusten jättöaika eli helmikuun viimeinen päivä. (Verohallinto 2012) Maatalouden tuloksi lasketaan myös maatilatalouden saamat avustukset ja maataloustuet. Kaikki maatilatalouden tulot yhteenlaskettuna muodostavat liikevaihdon.

Liikevaihdosta vähennetään kaikki maatilatalouden muuttuvat ja kiinteät kulut. Muuttuvia kuluja ovat esimerkiksi aine- ja tarvikekulut, eläinlääkärikulut sekä sähkö ja konevuokramenot. Kiinteitä kustannuksia ovat puolestaan muun muassa kaluston kunnossapitokustannukset, vakuutusmaksut ja puhelinkulut. Edellä mainittujen kustannuksien lisäksi liikevaihdosta on vähennettävä myös yrittäjäperheen oman työn palkkavaatimus. Se on merkittävin tuloslaskelmaan kohdistuvista oikaisutoimenpiteistä. Oman työn palkkavaatimus on huomioitava oikaistussa tuloslaskelmassa, koska maatilatalouden harjoittajat tekevät valtaosan maatilalan töistä itse yhdessä perheensä kanssa, mutta eivät maksa itselleen verotuksessa huomioon otettavaa palkkaa. Oman työn palkkavaatimuksen perustana käytetään yleensä keskimääräistä maataloustyöntekijöiden palkkatasoa (Pellinen ym. 2008, 61). Oman työn palkkavaatimus saadaan, kun tilallisen työtunnit

kerrotaan vuosittaisella tuntipalkkavaatimuksella, jonka suuruus on 14,00 €/h (Taloustohtori 2012). Tässä työssä kyseistä laskumenetelmää ei yrittäjäperheen palkkavaatimuksen määrittämiseen käytetä, koska toimeksiantaja haluaa, että lukuna käytetään yksityistalouteen käytettävissä olevaa rahamäärää laskennallisen oman työn palkkavaatimuksen asemasta. Yksityistalouteen käytettävissä oleva rahamäärä on laskettu esimerkkinä oleville maatilatalouksille taulukon 2 mukaisesti veroilmoituksesta saataviin tietoihin pohjautuen.

Taulukko 2. Maatilatalouksien yksityistalouteen käytettävissä oleva rahamäärä

		Maatila 1	Maatila 2	Maatila 3
Maatalouden verotettava tulo (2 lomake s.1)	+	113 744,00	81 948,68	69 231,48
Tehdyt poistot	+	122 121,66	37 849,56	45 017,94
Tehty tasausvaraus	+	13 500,00	0,00	4 000,00
Perheenjäsenten palkat	+	31 490,00	10 000,00	10 000,00
YHTEENSÄ	=	280 855,66	129 798,24	128 249,42
Kalustohankinnat (vain väliraha)	-	403 779,55	70 037,40	19 881,14
Rakennus- ja salaojahankinnat	-	1 145 606,38	1 455,59	0,00
Tasausvarauksen suora tuloutus	-	29 643,25	4 000,00	0,00
Maatalouden lainojen lyh./nostot	- / +	1 254 846,42	0,00	34 016,61
Pankkitilin muutos	- / +	185 159,03	27,39	846,46
Ennakkoverot	-	33 952,60	13 868,13	15 462,77
JÄÄ YKSITYISTALOUTEEN	=	107 879,33	40 464,51	59 735,36

Kun liikevaihdosta vähennetään kaikki muuttuvat ja kiinteät kustannukset sekä yrittäjäperheen oman työn palkkavaatimus saadaan käyttökate. Se on yrityksen liiketoiminnallinen tulos ennen poistoja ja rahoituseriä. Maatilataloudessa tehtyjen poistojen tietoja ei yleensä voi ottaa suoraan oikaistuun tuloslaskelmaan veroilmoituksesta, koska ne on tehty verotusta silmällä pitäen ja osa poistoista voidaan tehdä etukäteen tasausvarausten kautta (Pellinen ym. 2008, 61). Kalusto poistojen tekeminen edellyttää, että ostettua konetta on käytetty verovuonna. Poistojen oikaisussa voidaan käyttää EVL:n sallimia maksimipoistoja, mikäli parempaa oikaisumenetelmää ei ole käytettävissä. Maatilatalouden kaluston menojäännöksestä voidaan tehdä enintään 25 % poisto, rakennuksista 10 % ja salaojista 20 %. Tasapoistoprosentteja poistomenetelmänä maatilatalouksille käytettäessä poistoprosentit ovat rakennuksille 9 %, koneille 18 % ja salaojille 5 %. Eri lähteitä tutkittaessa tasapoistoprosenteille löytyi eri arvoja, joten yhtä oikeaa tapaa oikaista poistoja ei näytä olevan. Tässä työssä poistoja ei ole oikaistu, koska jokaiselle kohde maatilataloudelle rakennuksista on tehty täydet poistot ja kalusto poistojen osaltakin ollaan tasapoistoprosenttien ja maksimipoistojen välillä. Poisto-oikaisuihin olisi joka tapauksessa suhtauduttava tietyllä harkinnanvaraisuudella. Käyttökatteesta vähennettyjen poistojen tuloksena saadaan liiketulos. Se mittaa yrityksen varsinaisen toiminnan tulosta ennen rahoituseriä ja veroja. (Taloustohtori 2012.)

Liiketulokseen lisätään rahoitustuotot, joita lypsykarjatilalla ovat esim. osuuspääoman korot sekä vähennetään lainojen korot ja kulut. Näin saadaan nettotulos. Oman pääoman korkovaatimus on yrittäjäperheen oman pääoman käytöstä aiheutuva kustannus. Luku lasketaan siten, että tilikauden alun ja lopun keskiarvona saatu oma pääoma kerrotaan laskentakorkokannalla, jonka suosituksena käytetään viittä prosenttia (Taloustohtori 2012). Tässä työssä oman pääoman keskiarvoa ei voida laskea, koska käytössä ei ole kaikkia vuoden 2011 alun tarvittavia tietoja. Lukuna käytetään suoraan oikaistusta taseesta saatua oman pääoman arvoa. Oikaistun tuloslaskelman lopussa saatu yrittäjävoitto kuvaa maatilalan kannattavuutta euroissa. Luvun ollessa negatiivinen, yritys on tuottanut tappiota. Liitteenä 5 on erimerkkinä olevien maatilatalouksien oikaistut tuloslaskelmat.

Maatilatalouden taseen oikaiseminen puolestaan ei onnistu niin helposti, koska tehdyn kirjanpidon perusteella ei synny varsinaista tasetta, eikä veroilmoitukseen ilmoitettujen varojen määrä sovellu suoraan käytettäväksi oikaistuun taseeseen. Verotuksessa pellon arvo on esimerkiksi käypää arvoa alhaisempi, eikä eläinten ja varastojen arvoa huomioida lainkaan. Koneiden ja laitteiden arvon tulee perustua joko niiden arvioituun käypään arvoon eli vastaavien vaihtokoneiden hintatietoihin tai laskemalla arvo menojäännösperiaatteella. Uusilla koneilla arvona käytetään maksettua ostohintaa. (Pellinen & Enroth 2008, 55.) Kohde maatilatalouksien oikaistuun taseeseen on lisätty kotieläimet, pellot, rehuvarastot sekä maitokiintiöt. Niiden arvon määrittämiseen on käytetty Aino Piipon opinnäytetyössään esittämiä arvoja (taulukko 3), jotka hän on kysynyt ProAgrian Maitotilayritysneuvojalta Oulusta.

Taulukko 3. Taseen omaisuuden laskennallisia arvoja (Piippo 2011)

Peltohehtaari	4706 €/ha
Viitemäärä	5 snt/l
Lehmä	760 €
Hieho	590 €
Vasikka	170 €
Rehupaali	45 €
Meijerin osuuden arvo	40 €

Maatilatalouksien vieras pääoma on jaettu pitkä- ja lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan. Lyhytaikaista vierasta pääomaa ovat seuraavan vuoden lainanlyhennykset. Maatilatalouden oman pääoman määrä lasketaan vähentämällä taseen loppusummasta vieraan pääoman määrä (Pellinen ym. 2008, 57). Liitteenä 6 on esimerkkinä olevien maatilatalouksien oikaistut taselaskelmat.

4.3 Maatilatalouden tunnuslukuja

Tilitoimistojen jokapäiväiseen toimintaan ei kuulu tunnuslukujen laskeminen. Monet yrittäjät haluavat kuitenkin tilinpäätösvaiheessa tietää toimintansa tilasta enemmän kuin pelkän tuloksen. Maatilataloudessa talousseu-

rannan tehtävänä on tuottaa tietoa taloudesta toiminnan suunnittelua, ohjaamista sekä kannattavuuden ja tuottavuuden seuranta varten. Tunnuslukujen laskentaa varten toimeksiantaja on valinnut kolme maatilataloutta, joiden keskinäisen vertailukelpoisuuden mahdollistamiseksi kaikkien päätuotantosuuntana on maidontuotanto.

Tunnuslukujen toimialakohtaiset vertailutiedot lypsykarjataloudesta on saatu Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) Taloustohtori-palvelusta. Taloustohtorissa julkaistaan maatilatalouden virallisen kannattavuuskirjanpidon tuloksia. Kannattavuuskirjanpito seuraa maatalous- ja puutarhayritysten sekä porotilojen talouden kehitystä kirjanpitolitoilta kerättävän yritysaineiston perusteella. Kannattavuuskirjanpidossa on mukana lähes 1 000 yritystä. Lypsykarjatilojen otosmäärä on noin 350 tilaa. Tilakohtaisia tietoja painotetaan tilaryhmien määrän ja koon mukaan niin, että tulokset kuvaavat mahdollisimman hyvin Suomen maatilojen keskiarvoja. Sivustolla olevat tiedot vuodelle 2011 ovat vielä ennusteita. (Taloustohtori 2012.)

Maatilatalouden tunnuslukuina käytetään perinteisiä maatilatalouden tunnuslukuja, mutta enenevässä määrin yleisen yritystoiminnan tunnuslukuja, sillä maatilatalous on muuttunut vuosikymmenien saatossa työvaltaisesta elinkeinosta koneelliseksi ja pitkälle automatisoiduksi raaka-ainetuotannoksi. Maatilataloudessa on käytössä erityisiä palkkavaatimukseen liittyviä tunnuslukuja, kuten yrittäjätulo (kaava 16), kannattavuuskerroin (kaava 17) ja työtuntiansio (kaava 18). Ne saadaan laskettua seuraavien kaavojen avulla:

Yrittäjätulo =

$$\text{Tuloslaskelman nettotulos} + \text{Yrittäjäperheen palkkavaatimus} \quad (16)$$

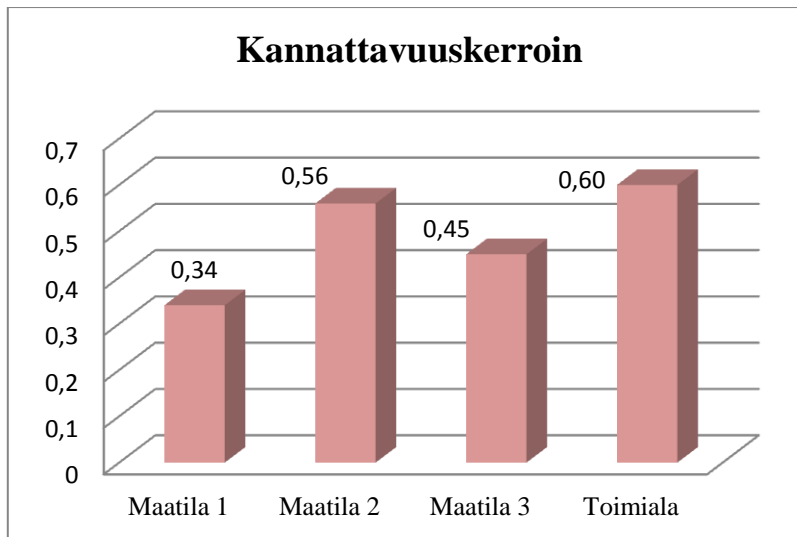
Kannattavuuskerroin =

$$\frac{\text{Yrittäjätulo}}{\text{Yrittäjäperheen palkkavaatimus} + \text{Oman pääoman korkovaatimus}} \quad (17)$$

Työtuntiansio =

$$\frac{\text{Yrittäjätulo} - \text{Oman pääoman korkovaatimus}}{\text{Yrittäjäperheen työmäärä tunteina}} \quad (18)$$

Kyseiset tunnusluvut eivät ole käytössä muilla toimialoilla. Niiden käyttäminen ei kuitenkaan edellytä maatilatalouden harjoittamista, vaan ne ovat käyttökelpoisia myös muiden toimialojen pienyrityksille, joissa yrittäjä toimii yksin. (Pellinen ym. 2008, 67.) Edellä kuvattujen tunnuslukujen kaavat sisältävät sellaista harkinnanvaraista tietoa, että tunnuslukujen muokkaaminen halutunlaiseksi tarvittaessa on mahdollista. Sidotun Pääoman määrä riippuu omaisuuden arvostamistavasta ja työtuntien määrää on helppo lisätä tai vähentää. Edellä mainituista tunnusluvuista kuviossa 8 on esitetty kannattavuuskertoimen toimialakohtainen ja esimerkkinä olevien maatilatalouksien arvot.

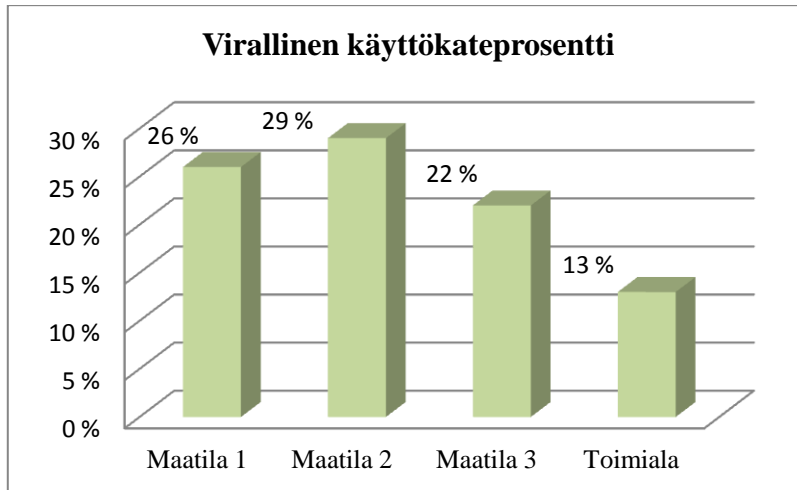

Kuvio 8. Maatilatalouksien kannattavuuskerroin

Kannattavuuskertoimella kuvataan, kuinka suuri osa palkkavaatimuksesta ja oman pääoman korkovaatimuksesta on saavutettu. Kannattavuuskertoimen ollessa tasan 1, omalle työlle ja pääomalle on saatu vaatimuksen mukainen korvaus. Keskiarvon mukaan lypsykarjataloudet ovat saavuttaneet oman pääoman korkovaatimuksesta ja palkkavaatimuksesta 60 %. Lähelle tätä arvoa on päässyt myös maatilatalous 2, mutta maatilatalous 1 on sen sijaan saavuttanut vain 34 % oman työn palkkavaatimuksesta ja oman pääoman korkovaatimuksesta. Esimerkkinä olevien maatilatalouksien huonompia kannattavuuskertoimien arvoja keskiarvoon verrattuna voidaan selittää sillä, että oman työn palkkavaatimus on määritetty eritavalla kuin kannattavuuskirjanpitotiloilla. Yksityistaloudessa todellisuudessa käytettävissä oleva rahamäärä on isompi kuin työtuntien mukaan laskettu oman työn palkkavaatimus.

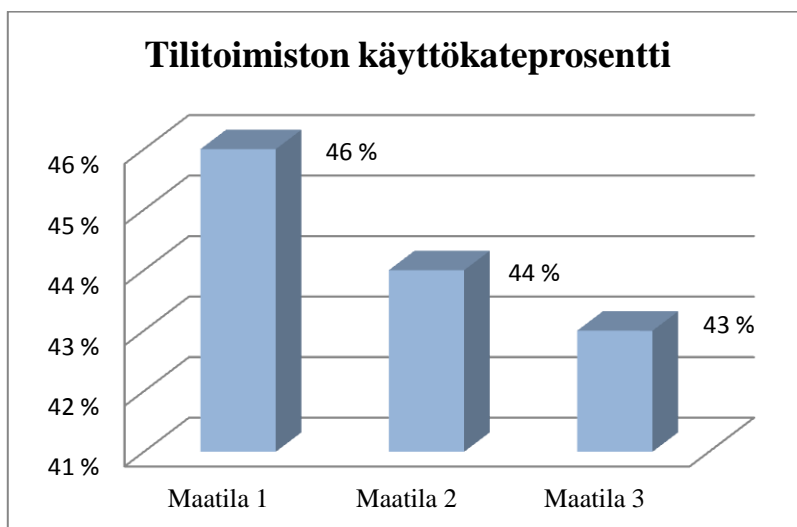
Maatilatalouden kannattavuutta voidaan kuvata hyvin käyttökateprosentti-tunnusluvun avulla. Se soveltuu niin yksittäisen maatilatalouden kehityksen seurantaan kuin saman tuotantosuunnan maatilatalouksien väliseen vertailuun. Käyttökateprosentin laskentaan tarvittava euromääräinen käyttökate on liiketoiminnan tulos ennen poistoja ja rahoituseriä. Maatilataloudet tarvitsevat euromääräistä käyttökateä yksityistalouden menoihin, verojen maksamiseen, investointeihin, jotka tapahtuvat tulo-rahoituksella sekä velkojen lyhennyksiin ja korkoihin. Vaikka käyttökate on prosenttina hyvä, voi se euromääräisesti olla liian pieni edellä mainittujen asioiden hoitamiseen, jolloin on paneuduttava tarkemmin näihin menoeriin. Esimerkiksi jos lainoista yrittää päästä eroon liian nopeasti ja verojen määrä kasvaa, johtaa se vuosi vuodelta aina vain pahenevaan maksuvalmiusongelmaan. Hyvinä lainojen vuosilyhennysten suuruutena voidaan pitää sitä, että ne olisivat maksimissaan tehtävien poistojen suuruiset. Euromääräisen käyttökateen riittävyyttä voidaan parantaa velkojen lyhennysohjelmaa pidentämällä, korkomenoja pienentämällä, pidättäytymällä investoinneista, hankkimalla lisätuloja yrityksen ulkopuolelta, verotusta optimoimalla ja liikevaihtoa lisäämällä. Erittäin tärkeässä asemassa euromääräistä käyttökateä parannettaessa on yksityistalouteen käytetty rahamäärä. Mikäli yksityistalouteen käytetystä rahamäärästä ei ole minkäänlaista seurantaa, ku-

lut ovat yleensä usein liian suuret. Mikäli käyttökate on prosentteina huono, täytyy siihen johtaneita syitä lähteä etsimään asioista, joista euromääräinen käyttökate muodostuu. Tämä vaatii kuitenkin yrittäjän toimintatapojen muuttamista, joka on yleensä hankalammin toteutettavissa, koska harva yrittäjä pystyy tarkastelemaan omaa toimintaansa tarpeeksi kriittisesti. Hyvä käyttökate on ehdoton edellytys muiden tunnuslukujen saamiseksi hyvälle tasolle. Kuviossa 9 on esitetty virallisen käyttökateprosentin toimialakohtainen keskiarvo sekä esimerkkinä olevien maatilatalouksien arvot. Tulokset osoittavat, että esimerkkinä käytettyjen maatilatalouksien arvot ovat huomattavasti toimialakohtaista keskiarvoa paremmat.

Kuvio 9. Maatilatalouksien viralliset käyttökateprosentit

Tilitoimiston käytännön työssä käyttökateprosenttia määriteltäessä ei oteta laskelmiin huomioon yrittäjäperheen omaa palkkavaatimusta. Maatilatalouden harjoittajat arvioivat työaikansa yleensä aivan liian korkeaksi, koska rajanveto vapaa-ajan ja työnteon välille on vaikeaa. Ilman yrittäjäperheen palkkavaatimusta saatu käyttökateprosentti perustuu tosiasioihin ja on vertailukelpoinen tilitoimiston omien asiakkaiden keskuudessa. Kuviossa 10 on esitetty esimerkkinä olevien maatilatalouksien käyttökateprosenttien arvot tilitoimiston laskentatavalla määriteltynä.

Kuvio 10. Maatilatalouksien tilitoimiston käyttökateprosentit

Tilitoimiston laskentatavalla esimerkkeinä olevien maatilatalouksien käyttökateprosenttien arvot paranivat merkittävästi. Tilitoimiston asiakaskuntaan kuuluvien maatilatalouksien keskiarvo käyttökateprosentille on 45 %, jonka läheisyyteen kaikki kolme esimerkkinä olevaa maatilataloutta osuvat. Yleisten toimialasuositusten mukaan saadut arvot ovat hyviä. Käyttökateprosentin ollessa 45 % tuntumassa, investointien tekeminen ei ole kiinni rahojen riittävyydestä, kuten siinä tapauksessa, jossa arvo jää alle 40 %:n. Verrattuna tilitoimiston ja virallisen käyttökateprosentin arvoja keskenään, voidaan todeta, että oman työn palkkavaatimus on merkittävä tekijä käyttökateprosentin suuruuteen. Mitä korkeampi käyttökateprosentti on, sitä korkeampi voi olla yrityksen suhteellinen velkaantuneisuus.

Maksuvalmiuden mittaamiseen perinteisesti käytettävät tunnusluvut soveltuvat maatilatalouden tarkasteluun huonosti. Esimerkiksi current ratio huomioi vaihto-omaisuuden nopeasti realisoitavissa oleviin varoihin, johon maatilatalouden kaikki kotieläimet oikaistussa taseessa arvostetaan. Lypsykarjatilan tarkoituksena ei ole muuttaa eläimiä rahaksi, vaan saada eläimet tuottamaan maitoa mahdollisimman paljon mahdollisimman pitkän aikaa. Current ratio näyttäisi lypsykarjatilalla liian hyviä lukuarvoja. Quick ratio ei myöskään ole kovin hyvä tunnusluku maksuvalmiuden mittaamiseksi, koska tilikauden vaihteessa rahavarat voivat olla aika vähäiset ja lyhytaikaiset velat huomattavan suuret. Hyvän maksuvalmiuden säilyttämistä voi vaikeuttaa myös maataloustukien saamisen painottuminen loppuvuoteen. Tämän vuoksi todellisten ennen syksyä tapahtuvien rahavirtojen selvittäminen esimerkiksi kassavirtabudjetin avulla palvelee maksuvalmiuden tarkastelussa tunnuslukuja paremmin. Tällöin maatilalla pystytään varautumaan ”kuivimpaan” kauteen riittävällä omalla tai väliaikaisella rahoituksella ja tekemään tarvittavat hankinnat ajoissa.

Vakavaraisuutta voidaan mitata omavaraisuusasteen ja suhteellisen velkaantuneisuuden tunnuslukujen avulla. Omavaraisuusasteen mittaaminen ei ole hyvä lypsykarjatalouden tunnusluvuksi, koska siinä käytettävät luvut oma pääoma ja taseen loppusumma sisältävät paljon harkinnanvaraista tietoa, joiden vuoksi tunnusluvun luotettavuus voi kärsiä. Omavaraisuusasteesta voi kuitenkin sanoa, että mitä korkeampi sen arvo on, sitä paremmin vakuudet riittävät mahdollisen uuden lainan ottoon. Omavaraisuuden kasvaessa toiminnan lopettaminen tai myyminen on helpompaa, koska rahaa jää velkojen maksun lisäksi myös verottajalle ja jopa yrittäjälle itselleenkin. Omavaraisuuden kasvaessa suhteellinen velkaantuneisuus sekä lainojen lyhennys- ja korkomenot pysyvät kurissa, mikä auttaa maksuvalmiuden säilyttämisessä.

Suhteellinen velkaantuneisuus on sen sijaan käyttökelpoinen ja sitä käytetäänkin etenkin velkaisissa yrityksissä. Se kuvaa kuinka paljon maatilataloudella on velkaa suhteessa liikevaihtoon. Tunnuslukuun vaikuttaa yrityksen toimiala. Mitä säännöllisemmät kuukausitulot yrityksellä on, sitä enemmän yritys kestää velkaa. Lypsykarjatila saa säännöllisesti maitotilin ja maidontuotantotuen, joten se kestää velkaa enemmän kuin esimerkiksi kasvinviljelytila, jonka tulojen saaminen painottuu loppukesään ja syksyyn. Kaikilla maatilatalouksilla turvallinen velan määrä on enintään liikevaihdon verran silloin, kun lainat ovat normaaliehtoisia, eivätkä sisällä lyhytaikaisia luottoja. Lypsykarjatilalla ollaan riskirajoilla, kun velkamää-

rä on kaksinkertainen liikevaihtoon nähden. Taulukossa 4 on esitetty esimerkkeinä olevien maatilatalouksien suhteellisen velkaantuneisuuden arvot.

Taulukko 4. Maatilatalouksien suhteellinen velkaantuneisuus

	Maatila 1	Maatila 2	Maatila 3
Vieras pääoma	1 634 558,89	0,00	413 115,62
Liikevaihto	539 815,29	272 076,68	284 841,06
Suhde	303 %	Hyvä	145 %

Suhteellisen velkaantuneisuuden perusteella voidaan päätellä millaiset käyttökatevaatimukset vieraan pääoman hoitokulut aiheuttavat. Korkea suhteellinen velkaantuneisuus edellyttää korkeaa käyttökateprosenttia vieraan pääoman velvoitteista selviämiseksi. Maatilatalouksilla perussääntönä tunnusluvulle voidaan pitää, että 100 % on hälytysraja ja yli 200 %:n taso tietää todennäköisesti jo vaikeuksia ja vaatii erityisseurantaa. (Pellinen ym. 2008, 81.) Maatilatalous 2:lla ei ole velkaa, joten se on hyvässä tilanteessa. Maatilatalous 3:n suhteellinen velkaantuneisuus on sen sijaan riskirajoilla ja maatilatalous 1 ylittää riskirajan reilusti. Maatilatalouden 1 kohdalla korkea suhteellinen velkaantuneisuus on selitettävissä vasta tehdyllä uudella navetalla, joka on vaatinut paljon vierasta pääomaa. Vaikka suhteellinen velkaantuneisuus näyttää Maatilatalous 1:n kohdalla nyt huonolta, tilanne ei todellisuudessa ole niin huolestuttava, koska liikevaihto ei ole vielä ehtinyt nousta investointien mahdollistamalle tasolle. Kannattavuuskirjanpitoiltoilla suhteellisen velkaantuneisuusprosentiksi vuonna 2011 saadaan arvioiduista tiedoista laskettua 83 %. Yleisiin raja-arvoihin verrattuna lypsykarjatalojen suhteellinen velkaantuneisuusprosentti näyttää olevan heikolla tasolla. Tunnusluvun heikko taso on selitettävissä sillä, että lypsykarjatalous vaatii moneen muuhun tuotantosuuntaan verrattuna paljon pääomaa. Lypsykarjatalouksien käyttökateprosentti on kuitenkin korkeampi kuin monella muulla tuotantosuunnalla, ja siksi lypsykarjatalous kestää liikevaihtoon nähden suuremman velkamäärän suhteellisen hyvin.

Toimeksiantajayrityksessä on otettu käyttöön tunnusluku velkojen suhde poistopohjaan. Siitä käytetään lyhyempää nimitystä ”verovaraisuus”. Tunnusluku kuvaa kuinka paljon maatilataloudessa on poistokelpoista omaisuutta suhteessa velkoihin. Tunnusluku on nopea ja helppo määrittellä maatilatalouden verolomakkeen tietojen perusteella. Poistopohja eli poistokelpoisen omaisuuden määrä saadaan, kun kaikki verolomakkeen sivulla 3 oleva omaisuus, eli rakennukset, koneet, salaojat ja sillat yms. lasketaan yhteen. Saatua poistopohjaa verrataan sen jälkeen maatilatalouden lainoihin.

Verovaraisuustunnusluvun tavoitearvona pidetään vähintään lukua 1, mikä tarkoittaa, että investointeja tehtäessä olisi pyrittävä siihen, että tilikauden investointien muutos olisi ainakin velkojen muutoksen verran. Mitä enemmän tunnusluvun arvo jää alle yhden, sitä suurempi osa veloista on maksettava verotettavalla tulolla ja vastaavasti mitä enemmän tunnusluku on yli 1, sitä helpommin maatilatalous pystyy tekemään esimerkiksi peltoinvestointeja. Asiaa voidaan havainnollistaa hyvin liitteenä 7 olevan

esimerkin avulla. Esimerkki osoittaa selvästi sen, että maatilatalous, jolla ei ole poistopohjaa tarvitsee enemmän tuloja samansuuruisen lainan takaisinmaksamiseksi kuin maatilatalous, jolla poistopohjaa on tarpeeksi. Taulukossa 5 on esitetty esimerkkinä olevien maatilatalouksien velkojen suhde poistopohjaan.

Taulukko 5. Maatilatalouksien velkojen suhde poistopohjaan

	Maatila 1	Maatila 2	Maatila 3
Poistopohja	1 380 754,37	159 021,62	237 755,86
Velat	1 634 558,89	0,00	413 115,62
Suhde	0,84	1,00 >	0,58

Maatilatalouden 2 tilanne on paras, koska sillä ei ole yhtään vierasta pääomaa. Maatilatalouden 3 arvo on sen sijaan kaukana tavoitearvosta. Siihen vaikuttaa joskus aikaisemmin tehty väärät ratkaisut. Maksettavaksi tulevien verojen määrä on pyritty pitämään alhaisena, jolloin poistopohjaa on syöty liian nopeasti velan lyhennyksiin nähden. Lisäksi maatilatalous 3 on hankkinut velkapääomalla peltoa, joka ei kasvata poistopohjaa. Huono tilanne on korjattavissa, mutta se vie useita vuosia. Ratkaisevimpana tekijänä tilanteen korjaamiseksi tarvittavaan aikaan on yksityistalouden rahakäytön osuus.

Poistokelpoisen omaisuuden määrä auttaa hallitsemaan verotusta ja turvaamaan investointeihin otetun lainan takaisinmaksua. Investointeihin otettavan lainan takaisinmaksuaika on hyvä mitoittaa tarpeeksi pitkäksi, jotta poistopohjaa ei syödi liian nopeasti investoinnin käyttöikänsä nähden. Yritystoiminnan lainojen maksuaikataulu vaikuttaa myös käyttökateen riittävyyteen. Oikeanlaisella maksuaikataululla maksuvalmius on mahdollista säilyttää hyvänä, joka näkyy mm. viivästyskorkojen poisjäämisestä, ostot voi suorittaa koska haluaa, ylläpitoinvestointeja voi tehdä ilman lainaa ja yksityistalouden käyttöön jää enemmän rahavaroja. Poistopohjan ja velkojen tasapainoista suhdetta kannattaa siis tavoitella. Siihen päästään, kun poistoja tehdään korkeintaan samaa tahtia lyhennyksien kanssa. Tällainen toiminta kasvattaa myös maatilatalouden nettovarallisuutta ja keventää sitä kautta useimmiten myös verotusta.

Velkojen suhde poistopohjaan ei useinkaan ole yksistään riittävä tunnusluvuksi, vaan sen rinnalle on hyvä tehdä tasapainolaskelma. Tasapainolaskelma kertoo omaisuuden ja velkojen määrän suhteesta verotuksessa tehtyihin toimenpiteisiin. Se on hyödyllinen apuväline tilitoimistolle verosuunnittelussa, jotta maatilatalouksien tunnusluvut kehittyisivät tilitoimiston tekemien toimenpiteiden johdosta oikeaan suuntaan. Tasapainolaskelman summaksi olisi saatava vähintäänkin positiivinen luku. Tasapainolaskelman avulla voidaan tarkastella mitä keinoja käyttäen olisi järkevintä parantaa vakavaraisuuden ja verovaraisuuden tunnuslukuja. Mitä enemmän vakavaraisuuteen ja verovaraisuuteen halutaan saada aikaan muutoksia, sitä suurempi positiivinen luku tasapainolaskelman lopputulokseksi pitäisi jäädä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että yrittäjän on maksettava enemmän veroja eli ne verot, jotka on aikaisempien vuosien aikana pyritty vält-

tämään. Muutostojen tulokset eivät näy hetkessä vaan vasta vuosien kuluttua. Taulukossa 6 on esitetty esimerkkinä olevien maatilatalouksien tasapainolaskelmat.

Taulukko 6. Maatilatalouksien tasapainolaskelmat

	Maatila 1	Maatila 2	Maatila 3
Poistot	122 121,66	37 849,56	45 017,94
Tasausvaraus	13 500,00	0,00	4 000,00
Velkojen lisäys	1 254 846,42	0,00	0,00
Velkojen vähennys	0,00	0,00	24 115,89
Investoinnit	1 549 385,93	55 585,99	34 245,77
YHTEENSÄ	158 917,85	17 736,43	9 343,72

Tasapainolaskelmaan on hyvä ottaa mukaan joskus myös pankkitilinmuutos. Talousseurannan kohteena olevien maatilatalouksien kohdalla sitä ei kuitenkaan ole huomioitu. Tilanteessa, jossa yritystoiminta on vakiintunutta, kuten kaikilla näillä kolmella maatilataloudella, merkittävää muutosta ei yleensä tapahdu. Tästä esimerkkinä maatilatalouden 2 vuoden 2011 pankkitilinmuutos, joka on vain 27,39 euroa.

4.4 Johtopäätökset

Maatilatalouksien tilinpäätöksien tekeminen ajoittuu tammikuun lopusta helmikuun loppuun. Ajanjakso on lyhyt maatilatalouksien määrään nähden. Vuoden alku onkin tilitoimistossa vuoden kiireisintä aikaa ja maatilatalouksien tilinpäätöksiä tehdään useita päivässä eikä aikaa yhtä kohden ole käytettävissä kuin vajaa kaksi tuntia. Tilinpäätösvaiheessa ei ole mahdollista tehdä oikaistua tuloslaskelmaa ja tasetta, koska niiden tekeminen vaatii enemmän aikaa ja tietoja, joita ei siinä tilanteessa ole käytettävissä. Maatilataloudet haluavat kuitenkin tietää miltä heidän toimintansa tilanne näyttää. Jotta tarvittavaa talousseurantaa voidaan tehdä, sen pitää olla nopeasti laskettavissa jo olemassa olevasta materiaalista. Maatilatalouden verolomakkeesta (2 lomake) on mahdollista laskea jo useita tunnuslukuja luotettavasti, mutta ennen kaikkea nopeasti. Sen ovat huomanneet myös rahoittajat, kuten OP-Pohjolan Yritystutkimus, joka käyttää verolomakkeen tietoja laskiessaan tunnuslukuja luottopäätöksien tueksi (Tuovinen 2010).

Tunnuslukuja laskettaessa on tärkeää, että niistä tehdään johtopäätöksiä: ovatko asiat hyväksyttävällä tasolla vai eivät? Jos luvut eivät ole kohdallaan, on mietittävä, missä on mennyt vikaan ja kuinka asiat on mahdollista korjata. Mikäli asiat ovat kunnossa, on hyvä miettiä, paljonko eri tunnusluvuissa on pelivaraa. Maatilatalouden tilinpäätösvaiheessa tällaista keskustelua käydäänkin asiakkaiden kanssa. Heiltä kysellään ovatko he tekevässä lähivuosina suurempia investointeja ja tutkitaan mihin maatilatalouden liikevaihto on mennyt, mikäli toiminta on kannattamatonta. Erilaisista kustannuseristä rehumanot muodostuvat useimmilla lypsykarjataloksilla suuriksi liikevaihtoon nähden.

Maatilatalouksien pääoman määrä on nykyään samaa tasoa pienten teollisuusyritysten kanssa. Esimerkkeinä olevia maatilatalouksia verrattaessa kannattavuuskirjapidosta saatuihin tilatietoihin, voidaan todeta, että työssä käytetyt maatilataloudet ovat keskivertomaatilatalouksia isompia. Kahden maatilatalouden liikevaihto on noin 100 000 euroa keskiarvoa suurempi ja maatilatalous 1:llä se on yli kaksinkertainen. Tämä osoittaa hyvin suunnan, johon ollaan koko EU:n liittymisen jälkeen oltu menossa, yksittäiset tilakoot kasvavat. Maatilatalous 1 tuloslaskelman ja taseen luvut ovat kaiken kaikkiaan kahta muuta maatilataloutta huomattavasti isompia. Tämä selittyy sillä, että kyseinen maatilatalous on maatalousyhtymä, josta toimeentulon saa kaksi perhettä. Maatilatalouden 2 tilanne on hyvä, koska sillä ei ole ollenkaan vierasta pääomaa, mutta investointeja on kuitenkin tehty. Oikaistu tuloslaskelma kertoo, että yrittäjävoitto on kaikilla työssä käytetyillä maatilatalouksilla negatiivinen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että omalle pääomalle ei ole saatu vaatimuksen mukaista korkoa. Osa oman pääoman korkovaatimuksesta näkyy yrittäjäperheen palkkavaatimuksessa. Yksityistaloudessa käytetty rahamäärä voi nousta jopa suuremmaksi kuin kohtuullinen palkkavaatimus. Maatilataloudet 2 ja 3 ovat perhetaustaltaan samankaltaisia, mutta maatilatalous 3:lla menee yksityistalouteen huomattavasti enemmän rahavaroja. Kohde maatilatalouksien kannattavuus on suhteellisen hyvällä tasolla. Yleisesti ottaen maatilatalouksien kannattavuutta koettelee mm. kustannusten nousu.

Kun tilitoimisto tuntee maatilatalouden historian, voidaan tehdä paremmin taloutta koskevia ratkaisuja. Tästä hyvänä esimerkkinä on maatilatalous 2, jonka suhteellinen velkaantuneisuus vielä 20 vuotta sitten oli 250 %. Tilanteesta, jota pidetään todella vakavana, maatilatalous on noussut täysin velattomaksi. Huonosta tilanteesta selviämisen ovat mahdollistaneet omalta osaltaan hyvä käyttökateprosentti ja verovaraisuus, mutta yrittäjän on ollut tehtävä töitä sen eteen. Luottamus tilitoimiston ja yrittäjä välillä on kantanut hedelmää.

Kohde maatilatalouksille lasketuista tunnusluvuista (LIITE 7) suurin osa on sellaisia, että ne voidaan laskea ilman suurempia oikaisutoimenpiteitä verolomakkeen tietojen perusteella. Ne eivät voi antaa kovin väärää kuvaa yrityksen taloudellisesta tilanteesta kerran samoja laskentaperiaatteita käyttävät nykyään myös rahoittajat. Maatilatalouden oikaistu tuloslaskelma antaa nettotulokseen asti luotettavaa tietoa ja siitä johdettuja tunnuslukuja voidaan pitää luotettavina. Maatilatalouden oikaistu tase puolestaan sisältää paljon harkinnanvaraista omaisuutta, joita ovat varsinkin aine- ja rehuvarasto, eläimet ja pellot. Harkinnanvaraisen omaisuuden vuoksi tuloslaskelman tietojen pohjalta laskettaviin tunnuslukuihin on suhtauduttava aina tietyllä varauksella. Täysin oikeita ne tuskin koskaan ovat, mutta antavat luotettavaa suuntaa maatilatalouden tilasta. Tulosten antaman virheen suuruus on tuskin muutamaa prosenttiyksikköä suurempi.

Vaikka oikaistun tuloslaskelman ja taseen tekeminen tilinpäätösvaiheessa on mahdotonta, se on kuitenkin tarpeellinen tilanteissa, joissa ollaan suunnittelemassa isoja investointeja tai toimintamuodonmuutosta. Exceltaulukkolaskentaohjelmaan on tehty pohjat oikaistulle tuloslaskelmalle ja taseelle, sekä syötetty käyttökelpoisimpien tunnuslukujen kaavat. Sovelluksen tarkoituksena on tuottaa tietoa talousseurantaa varten. Talousseu-

ranta ei kuitenkaan saa olla liian aikaa vievää. Höydyn tulisi olla suurempi kuin siihen laitettu panos.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille niitä yksinkertaisia ja nopeasti tuotettavia taloudentunnuslukuja ja tietoja, jotka kertomalla maatilataloudenharjoittajalle tilitoimisto voi auttaa heitä aikaisempaa paremmin ja monipuolisemmin näkemään minkälainen toiminnantila on tarkasteluhetkellä. Tilitoimistossa maatilatalouksien talousasiat ja verotus huomioidaan aina kokonaisuutena. Samat perustotuudet yrityksen taloudenhallinnassa ovat olleet voimassa jo kauan ja pätevät myös tulevaisuudessa niin maatilataloudessa kuin muillakin toimialoilla. Useimmat asiat ovat yksinkertaisia ja jopa päivän selviä, mutta niiden tiedostaminen ja ymmärtäminen eivät ole sitä monellekaan yrittäjälle. Yrittäjän sokeimmat pisteet oman toimintansa tarkastelussa ovat useimmiten velkojen lyhennysohjelma ja yksityistalouden rahankäyttö. Yrittäjä kokee niiden olevan yleensä järkevällä tasolla, mutta tilannetta miten ja mihin ne vaikuttavat, ei ymmärretä. Ne ovat kuitenkin asioita, jotka ovat helposti tilitoimiston nähtävissä.

Työssä on käyty lävitse kuinka tilinpäätöstiedoista päästään erilaisten oikaisutoimenpiteiden kautta tilanteeseen, josta pystytään laskemaan erilaisia taloudellista tilaa kuvaavia tunnuslukuja ja analysoimaan niiden vaikutuksia. Yksistään verotietojen avulla voidaan laskea useita tunnuslukuja, jotka kertovat niitä ymmärtävälle paljon. Niistä on mahdollista saada selville maatilatalouden tilasta ja kulutusmahdollisuuksista kokonaisvaltainen kuva. Mikäli lukuihin on aikaa syventyä, niistä saa hyvän tuen päätöksien tekemisen pohjaksi. Maatilatalouden harjoittajan ymmärtäessä tilanteensa voidaan parhaimmassa tapauksessa välttyä huonojen ratkaisujen tekemiseltä, joiden korjaaminen veisi useiden vuosien työn.

5 YHTEENVETO

Tilitoimistot tarjoavat yritykselle asiantuntijapalveluita, minkä vuoksi asiakkaiden tarpeiden tiedostaminen, täyttäminen ja mahdollisesti myös ylittämisen ovat palveluiden tarjoamisen laadun ydin. Asiakkaat tuottavat koko yrityksen liikevaihdon, joten asiakastytyväisyys on toiminnan yksi perusedellytyksistä, johon voidaan vaikuttaa esim. lisäarvoa tuottavien palveluiden avulla. Lisäarvoa tuottavien palveluiden tarjoaminen asiakkaille pitäisi pystyä tekemään mahdollisimman yksinkertaiseksi, koska se ei saa häiritä tilitoimiston varsinaista ansaintatapaa, joka on asiakkaiden lakisääteisten kirjanpitovelvollisuuksien hoitaminen. Tilitoimiston täytyykin siis miettiä millaisiin neuvontapalveluihin se on valmis panostamaan, koska ne vaativat tiettyjä resursseja, eikä työntekijöillä ole käytettävissään kuin rajallinen määrä työtunteja.

Tämän opinnäytetyön aihe on käytännönläheinen ja lähtenyt toimeksiantajan ajankohtaisesta tarpeesta auttaa pienyrittäjiä heidän talousseurannassa. Toisin kuin yrityksen toimitusjohtajalla, pienyrittäjällä ei ole hallitusta tai yhteisöä tukena strategisia valintoja tehdessään, vaan hänen on itse tehtävä toimintaansa koskevat päätökset. Työhön sisältyi teoriaan tutustuminen, joka osoitti, että Suomessa yksi merkittävin aiheesta kirjoittavista henkilöistä on kauppatieteiden tohtori Jarmo Leppiniemi, koska monien muiden tutkijoiden kirjoituksissa viitattiin hänen teoksiin. Käytännön osuutena työssä oli oikaistun tuloslaskelman ja taseen luominen Excel-taulukkolaskentaohjelmaan sekä talouden tunnuslukujen laskemista ja analysointia kolmen maatilatalouden harjoittajan avulla.

Taloudenseurannassa on tärkeää, että yrittäjä itse ymmärtää toimintansa talousprosessin. Taloudellinen tilanne antaa reunaehdot päätöksenteolle. Asiantuntijan käyttämisestä taloudenseurannan apuna on useita hyötyjä. Parhaimmassa tapauksessa pienyrittäjä voi välttyä huonojen päätöksien tekemiseltä, mutta monelle merkittävimpana etuna lienee, että aikaa jää enemmän pääasiaan eli ammatin harjoittamiseen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että pienyrittäjä jättäisi kaiken osaamisen tilitoimiston vastuulle. Pienyrittäjä vastaa joka tapauksessa viime kädessä itse tekemisistään.

Pienet yritykset ovat yhteiskunnallemme tärkeitä ja talousseurannasta on tullut tärkeä osa menestyvää liiketoimintaa. Tulevaisuutta ajatellen, olisi mielenkiintoista nähdä talousseurannan vaikutuksista pienyrittäjän toimintatapoihin. Yhtenä jatkotutkimuksen aiheena voisikin olla talousseurannan vaikutusten tutkiminen pienyrityksissä. Menestyvätkö pienyritykset, joiden taloutta seurataan paremmin kuin yritykset, joissa talousseurantaa ei ole tavallisia tilinpäätöstietoja enempää?

LÄHTEET

- Alhola, K., Lauslahti, S. 2005. Taloutta johtamista varten – esimiehille ja asiantuntijoille. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Haapanen, M., Heikura, J., Leino, K. 2004. Maatila liikeyrityksenä. Juva: WS Bookwell Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Karisto.
- HowKnow. 2012. Kannattavuuden parantaminen. Viitattu 22.6.2012. www.howknow.fi
- Kallunki, J-P., Kytönen E. 2007. Uusi tilinpäätösanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.
- Konsultia. 2006. Oman yrityksen perustaminen. Tampere: Klingendahl Paino Oy.
- KPA. Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339. Viitattu 4.8.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971339>
- KPL. Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. Viitattu 14.7.2012. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>
- Kuisma, A., Kallio, J. 2009. Yrittäminen maatilalla. Helsinki: Opetushallitus.
- Leppiniemi, J., Kykkänen, T. 2009. Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. Helsinki: WSOYpro.
- Leppiniemi, J., Leppiniemi, R. 2006. Tilinpäätöksen tulkinta. Helsinki: WSOYpro.
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2012. Viitattu 11.9.2012. <http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maatalous.html>
- Matilda-maataloustilastot. 2012. Maatilojen rakenne. Viitattu 31.8.2012. <http://www.maataloustilastot.fi/node/1968>
- Mähönen, A. 2012. Käyttökateprosentti. OP Pohjola, Kultajyvä 2/2012.
- Niskanen, J., Niskanen, M. 2003. Tilinpäätösanalyysi. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Pellinen, J., Enroth, A. 2008. Kannattava maatilayritys. Keuruu: Otava.
- Piippo, A. 2011. Maitotilojen talousvaikeudet. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Salmi, I., Rekola-Nieminen, L. 2004. Tilinpäätöksen rakentaminen ja tulkinta. Helsinki: Edita Prima Oy.

Seppänen, H. 2011. Yrityksen analysointi ja tilinpäätös. Hämeenlinna: Karisto.

Taloushallintoliitto. 2012. Hyvä tilitoimistotapa. Viitattu 21.6.2012.
http://www.taloushallintoliitto.fi/tilitoimistot/hyva_tilitoimistotapa/hyva-tilitoimistotapa-13-6-2005-/

Taloustohtori, MTT. 2012. Kannattavuuskirjanpito. Viitattu 2.9.2012.
<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/taloustohtori/kannattavuuskirjanpito/aikasarja/>

Tilastokeskus. 2012. Yritysrekisterin vuositilasto 2010. Viitattu 18.6.2012.
http://tilastokeskus.fi/til/syr/2008/syr_2008_2009-11-27_tie_001_fi.htm

Tomperi, S. 2009. Kehittyvä kirjanpitolaitos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Tomperi, S. 2010. Käytännön kirjanpito. Helsinki: Edita Prima Oy.

Tuovinen, P. 2010. Maatilan talousanalyysi. KultaJyvä 4/2010.

Verohallinto. 2012. Viitattu 31.8.2012. <http://www.vero.fi>

Verosuunnittelu- & Tilitoimisto Esa Piironen. 2012. Viitattu 20.6.2012.
<http://www.tilitoimistoesapiironen.fi>

Yritystutkimus ry. 2011. Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi. Helsinki: Gaudeamus.

MAATILATALOUDEN TILILUETTELO

Tilitapahtumat

01 (Tammikuu) 2011 - 12 (Joulukuu) 2011

Sivu 1

17.09.2012 7:16:25

Rahayksikkö: Euro

Tili	Nimi	Alkusaldo	Tapahtumat	Loppusaldo
1131	Maat. koneiden hankintamenot		34 245,77	
1134	Maatalouskoneiden myynti		- 13 414,63	
11341	Maat. koneiden myynti, ei alv		- 950,00	
2090	Ma tilikauden voitto/tappio		- 114 351,69	
2149	Me tilikauden voitto/tappio		- 1 865,97	
25301	Lainan nosto maatalous		- 13 005,00	
25302	Lainan lyhenitys maatalous		38 185,50	
2911	Suoritettava alv 22/23% / maat.		- 4 984,71	
2912	Suoritettava alv 13% / maat.		- 24 433,70	
2920	Maatal. ostojen alv-saamiset		33 317,34	
2951	Suoritettava vero alv 22/23% / metsät.		- 575,00	
2960	Metsätal. ostojen alv-saamiset		202,50	
3010	Maito myyntitulot alv 13%		- 188 526,37	
3020	Naudanlihan/pitoeläinten myynti		- 4 749,99	
3027	Vasikat pitoeläimiksi		- 3 508,00	
33707	Energia/valmisteveronpalautus		- 1 042,09	
3410	Pystykaupat		- 2 500,00	
3701	Maidon tuotetuki		- 35 823,16	
3740	Pinta-alatuki (hehtaarituki)		- 2 585,88	
3748	Ympäristötuki (perustuki)		- 7 990,76	
3761	Lfa-tuki		- 23 453,63	
3764	Tilatuki		- 16 941,67	
4030	Nautakarjan rehut alv 13%		41 878,74	
4120	Eläinlääkekulut		1 378,87	
4180	Muut kotieläintalouden menot		8 954,82	
41801	Muut kotieläinmenot alv 0 %		322,00	
4211	Lannitteet maatalouteen		14 674,91	
4215	Kalkki		1 527,47	
4220	Siemenet alv 22/23%		6 193,62	
4240	Kasvinsuojeluaineet		653,56	
4310	Polttoaineet maatalouteen		6 213,81	
4321	Maat. ajoneuvojen polttoaine		736,23	
4340	Voiteluaineet		263,90	
4380	Maat. muut aine- /tarvikkeet		3 607,21	
4810	Eläinlääkekulut		922,27	
4820	Siemennyskulut		5 161,00	
4830	Konevuokramenot		9 490,58	
4840	Muut ulkopuoliset palvelut		1 745,56	
48401	Lomitus alv 0 %		2 510,36	
5010	Maatalouden palkkamenot		10 000,00	
5420	Maat. konevuokramenot (ei työ)		1 640,16	
5440	Maatalouden sähkömenot		7 940,30	
5460	Jätehuoltomaksut		39,93	
6101	Peltöjen vuokramenot		1 285,00	
6120	Maatalouskoneiden kunnossapito		6 531,04	
6123	Ma ajoneuvojen kunnossapito		934,02	
6130	Maatalouden pienkalusto		3 186,45	
6140	Maat. rakennusten kunnossapito		1 111,40	
6145	Öjien teiden yms. kunnossapito		2 356,12	
6150	Maatalouden vakuutukset		4 435,44	
6151	Myel- ja yel-vakuutukset		7 957,18	
6152	Maat. matal- ja ryhmävakuutus		470,53	

TilitapahtumatSivu 2
17.09.2012 7:16:26

Tili	Nimi	Alkusaldo	Tapahtumat	Loppusaldo
6155	Traktoreiden vakuutukset		118,78	
6156	Ma ajoneuvojen vakuutukset		505,56	
6171	Maatalouden kiinteistövero		844,66	
6172	Maatalouden ajoneuvovero		374,22	
61811	Kiinteän puhelimen kulut		720,04	
61812	Matkapuhelimen kulut		589,68	
6183	Maatalouden neuvonta		1 585,24	
6184	Ammattikirjallisuus alv 8/9%		92,06	
61841	Ammattilehdet tilatut alv 0 %		449,40	
61851	Maatalouden jäsenmaksut alv 0%		407,61	
6186	Kirjanpito- atk, toimistokulut		1 164,39	
6188	Työväestimenot		158,47	
6199	Muut kulut alv 22/23%		1,63	
61992	Muut kulut alv 0 %		200,00	
6520	Metsät, kaluston kunnossapito		32,42	
6575	Metsänhoitomaksu		157,76	
65841	Metsätal. tilatut ammattilehdet alv 0%		68,85	
8010	Osuuspääoman korot		- 1 261,60	
8110	Maatalouden korkokulut		9 987,24	
81701	Pankin kulut maatalous alv 0 %		210,00	
9851	Metsätal. ennakoverot vrittäviä		375,00	

KAUSIVEROILMOITUS

Lomake palautetaan osoitteeseen:

VEROHALLINTO
Kausiveroilmoitusten optinen lukupalvelu
PL 5000
00053 VERO

KAUSIVEROILMOITUS

Jos korjaatte aiemmin ilmoitettuja tietoja,
ilmoittakaa vain muutosten määrät.

K

Verovelvollisen nimi	010 Y-tunnus tai henkilötunnus

ARVONLISÄVERON TIEDOT**TYÖNANTAJASUORITUSTEN TIEDOT**

41

K

050 Ilmoitusjakso		052 Kohdekausi	053 Vuosi
Kuu- kausi	Neljän- nesvuosi		
Vero kotimaan myynnistä verokannoittain		euro	snt
301	23 %:n vero		
302	13 %:n vero		
303	9 %:n vero		
305	Vero tavarastoista muista EU-maista		
306	Vero palveluostoista muista EU-maista		
318	Vero rakentamispalvelun ostoista 1.4.2011 alkaen (käännetty verovelvollisuus)		
307	Kohdekauden vähennettävä vero		
308	Alarajahuojennuksen määrä (siirretään kohdasta 317)		
308	Maksettava vero / Palautukseen oikeuttava vero (-)		
309	0-verokannan alainen liikevaihto		
311	Tavaroiden myynnit muihin EU-maihin		
312	Palveluiden myynnit muihin EU-maihin		
313	Tavaraostot muista EU-maista		
314	Palveluostot muista EU-maista		
319	Rakentamispalvelun myynnit 1.4.2011 alkaen (käännetty verovelvollisuus)		
320	Rakentamispalvelun ostot 1.4.2011 alkaen (käännetty verovelvollisuus)		
Ei alv-toimintaa			
054 Kohdekausi -alku	055 Vuosi	056 Kohdekausi -loppu	057 Vuosi

050 Ilmoitusjakso		052 Kohdekausi	053 Vuosi
Kuukausi	Neljännesvuosi		
601 Ennakonpidätyksen alaiset palkat ja muut suoritukset		euro	snt
602 Toimitettu ennakonpidätys			
605 Lähdeveron alaiset palkat ja muut suoritukset			
606 Lähdevero palkoista yms.			
609 Sosiaaliturvamaksun alaiset palkat			
610 Maksettava työnantajan sosiaaliturvamaksu			
Ei palkanmaksua			
054 Kohdekausi -alku	055 Vuosi	056 Kohdekausi -loppu	057 Vuosi

Arvonlisäveron alarajahuojennukseen oikeutettu täyttää		
	euro	snt
315 Alarajahuojennukseen oikeuttava liikevaihto		
316 Alarajahuojennukseen oikeuttava vero		
317 Alarajahuojennuksen määrä		

Päiväys	Allekirjoitus ja nimen selvennys	042 Puhelin

VEROH 4001/1 1.2011

K

MAATALOUDEN VEROILMOITUS

Viimeinen palautuspäivä

Verovelvollisen nimi ja osoite

MAATALOUDEN VEROILMOITUS

Kaikki maatilat yhteensä

Kotikunta 31.12.2010

Y-tunnus tai henkilötunnus

2
2011

Tätä lomaketta käyttää maataloudenharjoittaja ja yhtymä, joka on toiminnastaan muistiinpanovelvollinen.

Toimiala	
Veroilmoitusta täydentäviä tietoja antaa	Puhelin

I Laskelma maatalouden verotettavasta tuloksesta

		euro	snt
1. Voitto (sivulta 2 kohdasta 18)	—	+	
Lisätään			
2. Muistiinpanoihin kirjatut vähennyskeltottomat erät (esim. sivun 3 osasta VI)	462	+	
3. Muut lisäykset (mm. arvonlisäveron alarajahuojennus, energiatuotteiden valmisteveron palautukset)	463	+	
Vähennetään			
4. Tappio (sivulta 2 kohdasta 19)	—	-	
5. Osinkojen ja osuuspääoman korkojen verovapaa osa (erittely sivulla 2 osassa IV)	419	-	
6. Muut vähennykset (esim. lisävähennykset sivun 3 osista VII ja VIII)	464	-	
7. Vähennetään maatalouteen kohdistuvien velkojen korot ¹⁾	465	-	
8. MAATALOUDEN TULOS	362	+	
9. MAATALOUDEN TAPPIO	363	-	

II Vaatimus tappion vähentämisestä pääomatuloista

	euro	snt
Pääomatuloista vähennettävän maatalouden tappion määrä ²⁾		
Jos puolisot harjoittavat maataloutta yhdessä, vaatimus katsotaan yrittäjäpuolisoiden yhteiseksi vaatimukseksi.	420	

1) Ei verotusyhtymän maatalouteen kohdistuvia korkoja, jotka vähennetään osakkaan verotuksessa.

2) Ei merkitä verotusyhtymän maatalouden tappiota, joka vaaditaan vähennettäväksi osakkaiden verotuksessa.

-2-

III Laskelma maatalouden tuloksesta (kaikki maatilat yhteensä)		euro	snt	euro	snt
Tulot					
Arvonlisäverollinen myynti 23 %					
1. Myyntitulot eläimistä (ilman arvonlisäveroa, ei jaksotettuja myyntituloja)		210	+		
2. Jaksotettavat myyntitulot kotieläimistä vuonna 2011	211				
vuoden 2011 tuloksi jaksotetut myyntitulot kotieläimistä (vuosilta 2009-2011)		212	+		
3. Muut myyntitulot (ilman arvonlisäveroa)		213	+		
Arvonlisäverollinen myynti 13 %					
4. Kotieläintuotteiden myyntitulot (ilman arvonlisäveroa)		214	+		
5. Kasvinviljelytuotteiden myyntitulot		215	+		
Arvonlisäverollinen myynti 9 %					
6. Majoituspalveluiden yms. myyntitulot (ilman arvonlisäveroa)		216	+		
Arvonlisäveroton myynti (0 %, arvonlisäveron ulkopuolinen myynti)					
7. Valtiolla saadut tuet		217	+		
8. Muut arvonlisäverottomat tuet ja korvaukset ¹⁾		218	+		
9. Tasausvarauksen suora tuloutus		219	+		
10. Muut maatalouden arvonlisäverottomat tulot (mm. pellon vuokratulot)		220	+		
Tulot yhteensä		332	=		
Menot					
11. Palkkamenot	437			225	-
12. Arvonlisäverotuksessa vähennyskelpoiset ostot 23 % (ilman arvonlisäveroa)				226	-
13. Jaksotettavat hankintamenot kotieläimistä vuonna 2011	227				
vuoden 2011 poistona vähennettävät jaksotetut hankintamenot kotieläimistä (vuosilta 2009-2011)				228	-
14. Arvonlisäverotuksessa vähennyskelpoiset ostot 13 % / 9 % (ilman arvonlisäveroa)				229	-
15. Muut maatalouden menot (0 %, arvonlisäverottomat menot)				230	-
16. Poistot				231	-
17. Verovuodelta tehty tasausvaraus				232	-
Menot yhteensä				357	=
Erotus					
18. Voitto (Siirretään sivulle 1 osan I kohtaan 1) tai		238	+		
19. Tappio (Siirretään sivulle 1 osan I kohtaan 4)		239	-		

IV Selvitys maatalouden muistiinpanoihin sisältyvistä osingoista ja osuuspääoman koroista

		Kokonaismäärä ³⁾		Verovapaa osa ⁴⁾	
		euro	snt	euro	snt
1. Osingot julkisesti noteeratuista yhtiöistä ja muista yhtiöistä ⁵⁾	201			202	
2. Osuuspääoman korot ⁵⁾	203			204	

1) Tässä kohdassa ilmoitetaan myös maataloustuotteiden ostajien välityksellä maksetut tuet.

2) Vuoden 2010 nettovarallisuutta lisäävä erä, ks. täyttöohje.

3) Maatalouden osinkojen ja osuuspääoman korkojen kokonaismäärien tulee sisältyä maatalouden kokonaistuloihin kohtaan 10.

4) Maatalouteen kuuluvien osinkojen ja osuuspääoman korkojen verovapaiden osien yhteismäärä siirretään sivulle 1 kohtaan 5.

5) Verotusyhymän maatalouteen kohdistuvat osingot ja osuuspääoman korot ilmoitetaan osakkaan verotuksessa. Jos osakkeet / osuudet kuuluvat kiinteästi verotusyhymän maatalouden toimintaan, ilmoitetaan myös osingot ja osuuspääoman korot tässä kohdassa.

VEROH 3002 5.2011

-3-

V Selvitys maatalouden poistoista

A Rakennukset	Rakennukset 10 %		Rakennukset 6 %		Rakennelmat 20 %		Rakennelmat 25 %	
	euro	snt	euro	snt	euro	snt	euro	snt
1. Poistamatta olevat hankintamenot vuoden 2011 alussa +	240		245		250		255	
2. Hankinta- ja perusparannusmenot verovuonna +	241		246		251		256	
3. Vähennetään tasausvaraus -	242		247		252		257	
Vähennetään investointituet, korvaukset ym. -	243		248		253		258	
4. Jäännökset =								
5. Poisto ¹⁾ -								
6. Poistamattomat hankintamenot vuoden 2011 lopussa =	244 ²⁾		249		254 ²⁾		259 ²⁾	

B Koneet, salaojat yms.	Koneet ja kalusto poisto enint. 25%		Sillat, tilatuet, asfaltointi yms. poisto enintään 10%		Salaojat, poisto enintään 20%	
	euro	snt	euro	snt	euro	snt
1. Menojäännös vuoden 2011 alussa +	260		266		272	
2. Hankinta- ja perusparannusmenot verovuonna +	261		267		273	
3. Vähennetään tasausvaraus -	262		268		274	
Vähennetään myyntihinnat -	263		269		275	
Vähennetään korvaukset, avustukset ym. -	264		270		276	
4. Menojäännös =						
5. Poisto ¹⁾ -						
6. Menojäännös vuoden 2011 lopussa =	265 ³⁾		271		277	

Käyttöön ottamattomien koneiden hankintamenot verovuonna 2011 ⁴⁾	+	278	euro	snt
Käyttöön ottamattomien rakennusten hankintamenot verovuonna 2011 ⁵⁾	+	279	euro	snt
Em. menoihin käytetty tasausvaraus	-	280	euro	snt

VI Selvitys maatalouden kalustoon kuuluvista ajoneuvoista ja niiden käytöstä

281 Ajoneuvon käyttötiedot perustuvat	Kokonaiskilometrimäärä 2011		Kokonaismenot muistiinpanoissa		Yksityistalouden osuus ⁶⁾		Metsätalouden osuus ⁶⁾	
	euro	snt	euro	snt	euro	snt	euro	snt
☐ 1 ajopäiväkirjaan			282		283		284	
☐ 2 muuhun selvitykseen								

VII Selvitys yksityistalouteen kuuluvan auton käytöstä maataloudessa

Auton käyttötiedot perustuvat	Kokonaiskilometrimäärä 2011		1. Enimmäismäärä yhteensä ⁷⁾		2. Muistiinpanoissa vähennetty		3. Lisävähennys (1-2) ⁹⁾	
	euro	snt	euro	snt	euro	snt	euro	snt
☐ ajopäiväkirjaan	287	km					285	
☐ muuhun selvitykseen	288	km						

VIII Selvitys tilapäisestä työmatkasta aiheutuneista lisääntyneistä elantokustannuksista

Matkapäivien lukumäärä	Enimmäismäärä/matkapäivä ⁸⁾		1. Enimmäismäärä yhteensä		2. Muistiinpanoissa vähennetty		3. Lisävähennys (1-2) ⁹⁾	
	euro	snt	euro	snt	euro	snt	euro	snt
							286	

1) Poistojen yhteismäärä vähennetään sivulla 2 osan III kohdassa 16.

2) Poistamattomien hankintamenojen yhteismäärä siirretään sivulle 4 osan IX kohtaan 2.

3) Menojäännös siirretään sivulle 4 osan IX kohtaan 4.

4) Näistä hankintamenoista vähennetään tasausvaraus, investointituki yms. korvaukset, ja erotus siirretään sivulle 4 osan IX kohtaan 4.

5) Näistä hankintamenoista vähennetään tasausvaraus, investointituki yms. korvaukset, ja erotus siirretään sivulle 4 osan IX kohtaan 2.

6) Siirretään sivulle 1 osan I kohtaan 2.

7) Vähennys oman auton käytöstä on vähintään 46 senttiä/km. Ks. tarkemmin täyttöohje.

8) Kokopäiväraha on 34 euroa ja osapäiväraha 16 euroa. Ks. tarkemmin täyttöohje.

9) Siirretään sivulle 1 osan I kohtaan 6.

VEROH 3002 5.2011

-4-

IX Maatalouden varallisuus/nettovarallisuus kaikilta maataloilta yhteensä 31.12.2011

		euro	snt
Varat	—	+	
1. Maatalousmaa (vuoden 2010 verotuspäätöksen kohta Erittely maataloustoiminnan tiedoista)		+	
2. Tuotantorakennukset ¹⁾	466	+	
3. Lomamökit ym. vuokrattavat asuinrakennukset tontteineen (kiinteistöverotuspäätös)	431	+	
4. Maatalouskoneet ja kalusto	467	+	
5. Maatalouteen kuuluvat osakkeet ja osuudet	468	+	
6. Muut maatalouteen kuuluvat varat (esim. tuotanto-oikeudet)	469	+	
Maatalouden varat yhteensä	731	=	
Vähennetään			
7. Maatalouden velat ja velvoitteet yhteensä ²⁾	732	-	
A MAATALOUDEN POSITIIVINEN NETTOVARALLISUUS ³⁾	735	=	
B MAATALOUDEN NEGATIIVINEN NETTOVARALLISUUS	736	=	
Maatalouden muut varat			
8. Maatilaan kuuluvat etuudet kuten kiven-, soran-, saven- ja turpeenottoaikat	470		

X Vaatimus jaettavasta yritystulosta ⁴⁾

418

☐ 1 Pääomatulon enimmäismäärä on 10 % nettovarallisuudesta ☐ 2 Jaettava yritystulo on kokonaan ansiotuloa

Yrittäjäpuolisoiden vaatimus on yhteinen.
Verotusyhtymän osakkaan vaatimus esitetään lomakkeella 36 Yhtymäselvitys.

XI Maatalouden varoihin kuuluvien arvopapereiden luovutusvoitot

	euro	snt
Maatalouden käytössä olleiden arvopapereiden luovutusvoitot (erittely lomakkeella 9A)	409	

XII Yritystulon jako yrittäjäpuolisoiden kesken

	Yrittäjä	Puoliso
1. Osuus maatalouden nettovarallisuudesta	413 %	414 %
2. Työskentely maataloudessa (prosenttiosuus)	415 %	416 %

XIII Varaukset

	vuodelta 2009	vuodelta 2010	vuodelta 2011
	euro	euro	euro
Purkamattomat varaukset vuoden 2011 lopussa	290	291	292
Tasausvaraus			
Jälleenhankintavaraukset	293	294	295

917 Liitteitä

☐ 1 Verohallinnon liitelomakkeita ☐ 2 Muita liitteitä

Päiväys Allekirjoitus ja nimen selvennys

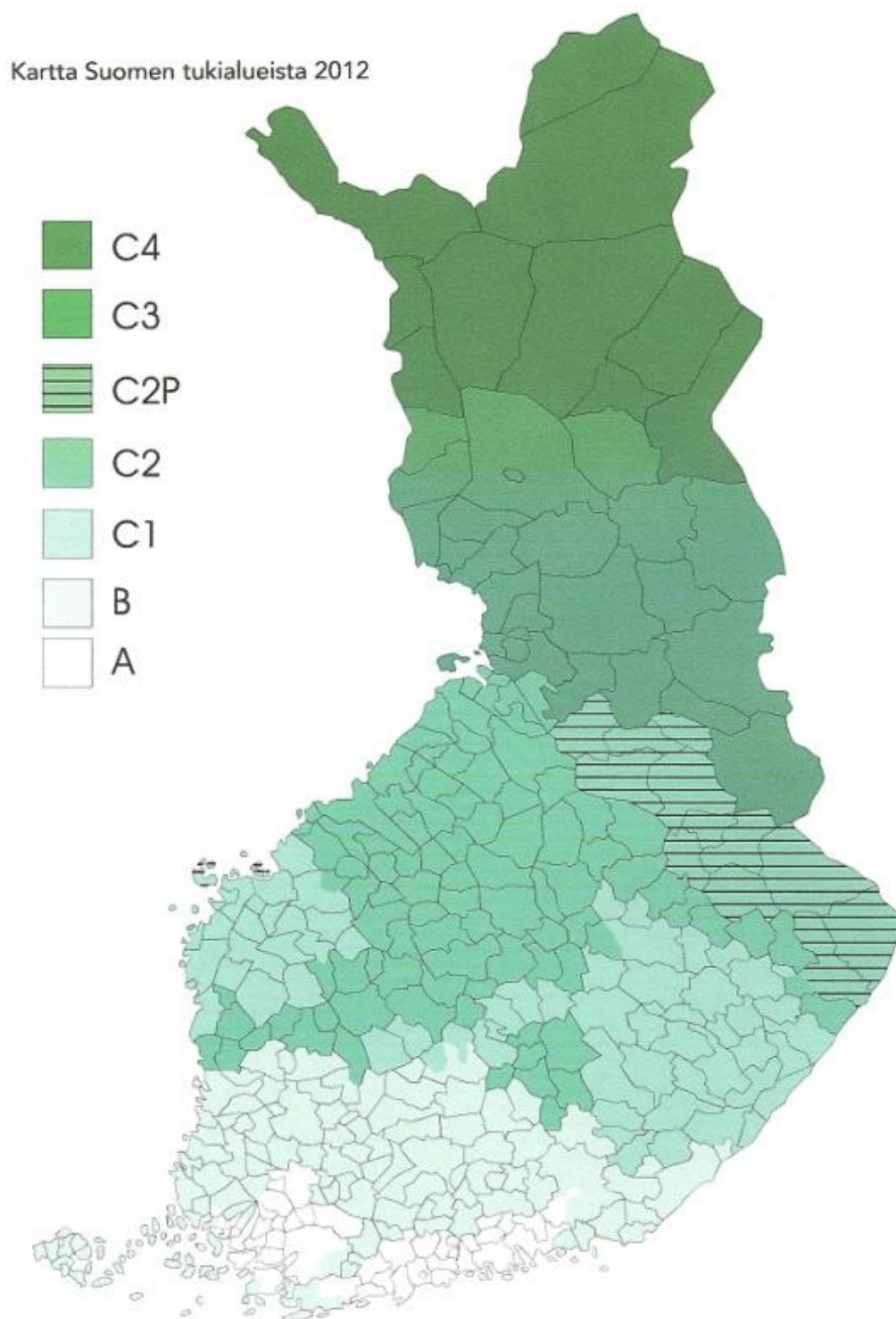
1) Ei sisällä määrää sivun 3 kohdasta 249 (Rakennukset 6 % / Poistamaton hankintameno vuoden 2011 lopussa).

2) Ei merkitä verotusyhtymän osakkaan maatalouteen kohdistuvia velkoja.

3) Tätä verovuoden 2011 nettovarallisuutta käytetään, kun seuraavan vuoden tulo jaetaan pääoma- ja ansiotuloksi.

4) Jos vaatimusta ei esitetä, pääomatulon enimmäismäärä on 20 % nettovarallisuudesta.

MAATALOUSTUKIALUEET

MAATILATALOUKSIEN OIKAISTUT TULOSLASKELMAT

MAATILATALOUS

TILIKAUSI

2011

OIKAISTU TULOSLASKELMA

	Maatila 1	Maatila 2	Maatila 3
Myyntituotot	307 444,73	197 870,85	196 784,36
Tuet	229 118,32	70 343,74	86 795,10
Maatalouden muut tuotot	3 252,24	3 862,09	1 261,60
LIIKEVAIHTO	539 815,29	272 076,68	284 841,06
Aine- ja tarvikeostot	169 496,14	80 847,59	86 405,14
Ulkopuoliset palvelut	19 065,52	7 900,60	19 829,77
Henkilöstökulut	31 551,05	10 204,05	10 000,00
Muut muuttuvat kulut	13 817,70	9 378,12	9 155,39
Vakuutuslukulut	20 497,16	11 178,98	12 419,12
Kunnossapitokulut	8 850,34	22 548,69	10 932,58
Muut kiinteät kulut	29 795,88	11 069,23	12 802,22
Yrittäjäperheen palkkavaatimus	107 879,33	40 464,51	59 735,36
KÄYTTÖKATE	138 862,17	78 484,91	63 561,48
Poistot rakennuksista	93 977,50	3 462,48	11 536,82
Poistot kalustosta	28 144,16	34 095,96	33 481,12
Poistot salaojista	0,00	291,12	0,00
LIIKETULOS	16 740,51	40 635,35	18 543,54
Rahoitustuotot	701,24	1 262,08	1 261,60
Korot ja rahoituskulut	15 625,73	0,00	9 900,72
NETTOTULOS	1 816,02	41 897,43	9 904,42
Oman pääoman korkovaatimus	218 332,39	106 899,44	94 208,16
YRITTÄJÄNVOITTO	-216 516,37	-65 002,01	-84 303,74

MAATILATALOUKSIEN OIKAISTUT TASELASKELMAT

MAATILATALOUS**TILIKAUSI** **2011****OIKAISTU TASE****Maatila 1****Maatila 2****Maatila 3****VASTAAVAA****PYSYVÄT VASTAAVAT**

Aineettomat hyödykkeet

Maitokiintiö

3 577 230,00

1 642 980,00

1 567 145,00

Aineelliset hyödykkeet

Maa-alueet

398 409,96

190 593,00

340 243,80

Rakennukset

808 839,04

31 162,26

103 831,40

Koneet ja kalusto

571 915,33

130 694,89

133 924,46

Pitkäaikaiset sijoitukset

Osakkeet ja osuudet

58 160,00

34 760,00

37 600,00

VAIHTUVAT VASTAAVAT

Vaihto-omaisuus

Aineet ja tarvikkeet

55 043,06

4 154,38

17 350,20

Rehuvärsöt

94 500,00

32 400,00

27 000,00

Lehmät

92 720,00

31 920,00

39 520,00

Hiehot

40 120,00

10 030,00

10 620,00

Vasikat

7 820,00

680,00

3 740,00

Muu vaihto-omaisuus

0,00

0,00

0,00

Saamiset

Myyntisaamiset

24 516,80

12 021,78

10 171,92

Tukisaamiset

9 654,10

2 388,25

2 605,68

Arvonlisäsaamiset

44 286,65

13 580,53

3 526,43

Muut saamiset

0,00

0,00

0,00

Rahoitusomaisuus

Rahat ja pankkisaamiset

217 991,67

623,66

0,00

VASTAAVAA YHTEENSÄ**6 001 206,61****2 137 988,75****2 297 278,89****VASTATTAVAA****OMA PÄÄOMA**

Oma pääoma

4 366 647,72

2 137 988,75

1 884 163,27

VIERAS PÄÄOMA

Pitkäaikainen vieras pääoma

Lainat rahoituslaitoksilta

1 336 973,89

0,00

388 115,62

Muut pitkäaikaiset velat

0,00

0,00

0,00

Lyhytaikainen vieras pääoma

Lainat rahoituslaitoksilta

297 585,00

0,00

25 000,00

Arvonlisäverovelka

0,00

0,00

0,00

Muut lyhytaikaiset velat

0,00

0,00

0,00

VASTATTAVAA YHTEENSÄ**6 001 206,61****2 137 988,75****2 297 278,89**

LASKETUT TUNNUSLUVUT

Tasapainolaskelma:

	Maatila 1	Maatila 2	Maatila 3
Poistot	122 121,66	37 849,56	45 017,94
Tasausvaraus	13 500,00	0,00	4 000,00
Velkojen lisäys	1 254 846,42	0,00	0,00
Velkojen vähennys	0,00	0,00	24 115,89
Tehdyt investoinnit	1 549 385,93	55 585,99	34 245,77
YHTEENSÄ	158 917,85	17 736,43	9 343,72

Velkojen suhde poistopohjaan = Tehdyt poistot/Velat

	Maatila 1	Maatila 2	Maatila 3
Poistopohja	1 380 754,37	159 021,62	237 755,86
Velat	1 634 558,89	0,00	413 115,62
Tulos	0,84	1 >	0,58

Kannattavuuskerroin = Yrittäjätulo/(Yrittäjäperheen palkkavaatimus + Oman pääoman korkovaatimus)

	Maatila 1	Maatila 2	Maatila 3
Yrittäjätulo	109 695,35	82 361,94	69 639,78
Oman työn palkkavaatimus	107 879,33	40 464,51	59 735,36
Oman pääoman korkovaatimus	218 332,39	106 899,44	94 208,16
Tulos	0,34	0,56	0,45

Käyttökateprosentti = Käyttökate*100/Liikevaihto

Virallinen:

	Maatila 1	Maatila 2	Maatila 3
Käyttökate	138 862,17	78 484,91	63 561,48
Liikevaihto	539 815,29	272 076,68	284 841,06
Tulos	26 %	29 %	22 %

Tilitoimisto:

	Maatila 1	Maatila 2	Maatila 3
Käyttökate	246 741,50	118 949,42	123 296,84
Liikevaihto	539 815,29	272 076,68	284 841,06
Tulos	46 %	44 %	43 %

Suhteellinen velkaantuneisuus = (Velat - saadut ennakot)*100/Liikevaihto

	Maatila 1	Maatila 2	Maatila 3
Vieras pääoma	1 634 558,89	0,00	413 115,62
Liikevaihto	539 815,29	272 076,68	284 841,06
Tulos	303 %	0 %	145 %

LAINAAN TARVITTAVA RAHAMÄÄRÄ

Esimerkki, miten voimakkaasti velkojen lyhennysnopeuden muutos vaikuttaa käyttökatteen riittävyyteen, jos velkaa on lyhennettävä verotettavalla tulolla

Yleensä tästä merkinä on, että maatilatalouden oma pääoma on negatiivinen.

Marginaaliveroprosentti 43

Velkaa 100 000 € ja maksuajat 8 tai 16 vuotta

	1		2		3	
	Lyhennys ja korot	Verot	Lyhennys ja korot	Verot	Lyhennys ja korot	Verot
1. Vuosi	12 500,00 5 000,00	9 429,82	6 250,00 5 000,00	4 714,91	12 500,00 5 000,00	0
2. Vuosi	12 500,00 4 375,00	9 429,82	6 250,00 4 687,00	4 714,91	12 500,00 4 375,00	0
3. Vuosi	12 500,00 3 750,00	9 429,82	6 250,00 4 375,00	4 714,91	12 500,00 3 750,00	0
4. Vuosi	12 500,00 3 125,00	9 429,82	6 250,00 4 062,00	4 714,91	12 500,00 3 125,00	0
5. Vuosi	12 500,00 2 500,00	9 429,82	6 250,00 3 750,00	4 714,91	12 500,00 2 500,00	0
6. Vuosi	12 500,00 1 875,00	9 429,82	6 250,00 3 437,00	4 714,91	12 500,00 1 875,00	0
7. Vuosi	12 500,00 1 250,00	9 429,82	6 250,00 3 125,00	4 714,91	12 500,00 1 250,00	0
8. Vuosi	12 500,00 625,00	9 429,82	6 250,00 2 812,00	4 714,91	12 500,00 625,00	0
Yhteensä/ 8 vuotta	122 500,00	75 438,60	81 248,00	37 719,30	122 500,00	

Lyhennykset, korot ja verot yhteensä

197 938,60	118 967,30	122 500,00
-------------------	-------------------	-------------------

Tilojen 1 - 2 välinen erotus	78971
------------------------------	-------

Tilojen 1 - 3 välinen erotus	75439
------------------------------	-------